

Finansirano
od strane Evropske unije i
Savjeta Evrope

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implementirano
od strane Savjeta Evrope

The AIRE Centre
Advice on Individual Rights in Europe

British Embassy
Podgorica

ODABRANI SLUČAJEVI IZ PRAKSE EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

OKRUGLI STO

**PRAVO NA IMOVINU U KONTEKSTU ČLANA 1 PROTOKOLA 1
UZ EVROPSKU KONVENCIJU O LJUDSKIM PRAVIMA I SLOBODAMA**

Finansirano
od strane Evropske unije i
Savjeta Evrope

Implementirano
od strane Savjeta Evrope

The AIRE Centre
Advice on Individual Rights in Europe

British Embassy
Podgorica

ODABRANI SLUČAJEVI IZ PRAKSE EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

OKRUGLI STO

**PRAVO NA IMOVINU U KONTEKSTU ČLANA 1 PROTOKOLA 1 UZ
EVROPSKU KONVENCIJU O LJUDSKIM PRAVIMA I SLOBODAMA**

Podgorica, Crna Gora
6. novembar 2019.

The AIRE Centre

Advice on Individual Rights in Europe

priređio AIRE Centre

Copyright: © 2019 Savjet Evrope i AIRE centar (AIRE Centre). Sva prava zadržana. Licencirano Evropskoj uniji pod uslovima. Nijedan dio ove publikacije ne može se prevesti, reprodukovati, niti prenositi, u bilo kom obliku ili na bilo koji način, elektronskim putem (CD-ROM, internet, itd.) ili mehanički, uključujući fotokopiranje, snimanje ili bilo koji drugi način skladištenja ili sistemom za preuzimanje informacija, bez prethodne pisane dozvole AIRE centra (AIRE Centre) i Direkcije za komunikacije Savjeta Evrope (F-67075 Strazbur Cedex ili publishing@coe.int)

Naslovna fotografija: Shutterstock

British Embassy
Podgorica

Izdavanje ove publikacije pomogla je Britanska Ambasada u Podgorici. Međutim, stavovi iznijeti u njoj ne odražavaju nužno stavove i politiku Vlade Ujedinjenog Kraljevstva.

SADRŽAJ

ALIŠIĆ I OSTALI PROTIV BOSNE I HERCEGOVINE, HRVATSKE, SRBIJE, SLOVENIJE I BIVŠE JUGOSLOVENSKE REPUBLIKE MAKEDONIJE	5
ALMEIDA GARETT, MASCARENHAS FALCAO I OSTALI PROTIV PORTUGALIJE	10
BEYELER PROTIV ITALIJE	14
BISTROVIĆ PROTIV HRVATSKE	18
DŽINIĆ PROTIV HRVATSKE	22
EPARHIJA BUDIMLJANSKO-NIKŠIČKA I OSTALI PROTIV CRNE GORE	27
FLERI SOLER I CAMILLERI PROTIV MALTE	31
G.I.E.M. S.R.L. I OSTALI PROTIV ITALIJE	34
HUTTEN-CZAPSKA PROTIV POLJSKE	41
JAHN I OSTALI PROTIV NEMAČKE	47
BIVŠI KRALJ GRČKE I OSTALI PROTIV GRČKE	51
KLAUZ PROTIV HRVATSKE	55
KOPECKÝ PROTIV SLOVAČKE	61
MOLLA SALI PROTIV GRČKE	66
ORLOVIĆ I OSTALI PROTIV BOSNE I HERCEGOVINE	71
PINE VALLEY DEVELOPMENTS LTD. I OSTALI PROTIV IRSKE	76
PLATAKOU PROTIV GRČKE	78
RADOMILJA I OSTALI PROTIV HRVATSKE	80
RAMADHI I OSTALI PROTIV ALBANIJE	85
STATILEO PROTIV HRVATSKE	89
SULJAGIĆ PROTIV BOSNE I HERCEGOVINE	93
VAJAGIĆ PROTIV HRVATSKE	97
VESELINSKI I ĐIDROVSKI PROTIV BIVŠE JUGOSLOVENSKE REPUBLIKE MAKEDONIJE	101
VISTIŃŠ I PEREPJOLKINS PROTIV LETONIJE	104
VUKOVIĆ PROTIV HRVATSKE	108

PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU ALIŠIĆ I OSTALI PROTIV BOSNE I HERCEGOVINE, HRVATSKE, SRBIJE, SLOVENIJE I BIVŠE JUGOSLOVENSKE REPUBLIKE MAKEDONIJE

16. jul 2014.
(predstavka br. 60642/08)

1. Osnovne činjenice

Ovu predstavku je podnelo troje podnosilaca: gđa Ališić, g. Sadžak i g. Šahdanović. Njih troje su državljani Bosne i Hercegovine (BiH) koji su uložili svoju ušteđevinu na devizne račune pre raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ).

Gđa Ališić i g. Sadžak deponovali su devizna sredstva u Ljubljanskoj banci Sarajevo, koja je, posle ekonomskih reformi 1989 - 1990, postala podružnica *Ljubljanske banke Ljubljana*, koja je bila slovenačka banka. G. Šahdanović je uložio devizna sredstva u bosanskohercegovačku podružnicu (filijala Tuzla) *Investbanke*, koja je bila srpska banka. Posle raspada SFRJ 1991 - 1992. godine, računi ovih banaka su zamrznuti i o njima se sada govori kao o „staroj deviznoj štednji“. Svaka država naslednica primenila je vlastiti zakonski režim u odnosu na te račune i, mada su neke države naslednice pristale da u određenim okolnostima isplate izvesne iznose, podnosioci predstavke nisu mogli da podignu svoju ušteđevinu.

Tokom 2001 - 2002. vođeni su pregovori među državama naslednicama o pitanju stare devizne štednje, ali o tome nije postignut dogovor. Podnosioci predstavke su tvrdili da to što ne mogu podići ušteđevinu s vlastitih računa predstavlja povredu Konvencije. Veće je prvobitno,

u svojoj presudi od 6. novembra 2012, utvrdilo da su Srbija i Slovenija prekršile član 1 Protokola br. 1 i član 13 Konvencije. Slučaj je potom ustupljen Velikom veću.

2. Odluka Suda

Član 1 Protokola br. 1

Veliko veće je utvrdilo da „stara“ devizna štednja predstavlja „imovinu“ u smislu člana 1 Protokola br. 1, te da je, usled toga, navedeni član primenljiv u datom slučaju.

Nije sporno da je nemogućnost podnosioca zahteva da podignu svoju ušteđevinu imala pravni osnov u unutrašnjem pravu. Veliko veće je takođe prihvatilo da su posle raspada SFRJ tužene države imale potrebu da zaštite svoje bankarske sisteme, pa stoga nisu mogle da dopuste nekontrolisano povlačenje ušteđevine. Veliko veće je takođe potvrdilo zaključke Veća o tome da postoji dovoljno osnova da se smatra da su Slovenija i Srbija odgovorne za dug *Ljubljanske banke Ljubljana* prema prvo dvoje podnosilaca predstavke, odnosno za dug *Investbanke* prema trećem podnosiocu predstavke. Zaista, država je raspolagala imovinom tih banaka po svom nahođenju. Sledstveno tome, Evropski sud je primetio da je svaka banka još uvek odgovorna za „staru“ deviznu štednju u svojim ograncima i ponovio je da država može biti odgovorna za dugove preduzeća u državnom vlasništvu onda kada to preduzeće ne uživa dovoljnu institucionalnu i poslovnu nezavisnost od države (banke o kojima je u ovom slučaju reč oduvek su bile ili u državnom ili u društvenom vlasništvu).

Konačno, Veliko veće je ispitalo da li je postojao ikakav valjan razlog za to što date države toliko godina nisu isplatile ušteđevinu podnosiocima predstavke. Tužene države su tvrdile da međunarodno pravo o sukcesiji država zahteva samo da se o pitanjima u okviru sukcesije pregovara u dobroj veri, bez ikakvih vremenskih ograničenja. Među-

tim, Evropski sud je istakao da pregovori o sukcesiji nisu sprečili države naslednice da na nacionalnom nivou usvoje mere u cilju zaštite interesa štediša, kao i da su u Sloveniji i Srbiji zaista nađena rešenja za neke kategorije „starih“ deviznih štediša. Dok se određena kašnjenja (u isplati) mogu opravdati u izuzetnim okolnostima, ipak su podnosioci predstavke u ovom slučaju bili primorani da previše dugo čekaju, a Slovenija i Srbija nisu uspostavile pravičnu ravnotežu između opšteg interesa zajednice i imovinskih prava podnosilaca predstavke. Iz tih razloga, Evropski sud je zaključio da su u ovom slučaju Slovenija i Srbija prekršile član 1 Protokola br. 1. Ostale države naslednice nisu prekršile Konvenciju.

Član 13

Član 13 Konvencije jemči da u okviru unutrašnjeg pravnog poretka postoji pravni lek koji omogućuje ostvarivanje prava po Konvenciji. Veliko veće je primetilo da taj pravni lek mora biti delotvoran i u praksi, kao i u zakonu. Iako je Okružni sud u Ljubljani doneo mnogobrojne odluke kojima je staroj Ljubljanskoj banci naložio plaćanje „stare“ devizne štednje, nijedna od tih presuda nije izvršena. Veliko veće je zaključilo da je u tom slučaju Slovenija u odnosu na gđu Ališić i g. Sadžaka prekršila član 13. Takođe, zaključeno je da je Srbija prekršila član 13 u odnosu na g. Šahdanovića.

Ostale tužene države nisu prekršile Konvenciju.

Član 14 sagledan zajedno sa članom 13 i članom 1 Protokola br. 1

Veliko veće je našlo da nema potrebe da razmatra ovaj zahtev podnosilaca predstavke.

Član 46

Član 46 pravno obavezuje države da preduzmu mere kojima će obezbediti prava podnosioca predstavke za koja je Evropski sud ustanovio

da su bila povređena. U slučajevima kada postoje i druga lica koja se nalaze u istovetnom položaju u kome se nalazi podnositelj predstavke, Evropski sud može pokrenuti postupak kojim će obezbediti da države otklone strukturne probleme koji leže u osnovi takvog stanja. Veliko veće je primetilo da su povrede prava po Konvenciji koje su utvrđene u ovom slučaju pogodile i mnoge druge ljude, kao i da je u datom trenutku postojalo više od 1.850 sličnih zahteva, podnetih u ime više od 8.000 podnosilaca. S obzirom na sistemsku situaciju koju je uočio, Evropski sud je smatrao da nema sumnje da su potrebne opšte mere na nacionalnom nivou u izvršavanju ove presude Velikog veća. Stoga je Sloveniji i Srbiji naložio da preduzmu sve potrebne mere (uključujući promene zakonodavstva) kako bi omogućile podnositeljima predstavke i svim ostalim licima koja su u istovetnom položaju da povrate svoju „staru“ deviznu štednju. Veliko veće je dalo Sloveniji i Srbiji rok od jedne godine da sprovedu te mere i odlučilo je da u tom roku neće razmatrati nijedan sličan slučaj protiv tih dveju država (16. jul 2015. godine).

Član 41

Veliko veće je naložilo Srbiji da isplati g. Šahdanoviću i Sloveniji da isplati gđi Ališić i g. Sadžaku po 4.000 evra na ime nematerijalne štete.

3. Komentar

Ova dugo očekivana važna presuda tiče se novca koji je bio deponovan u *Ljubljanskoj banci* filijala Sarajevo i u tuzlanskoj filijali *Investbanke* pre raspada bivše Jugoslavije. Ušteđevinu deponovanu u sadašnjoj Bosni i Hercegovini jemčila je bivša jugoslovenska federacija, ali nijedna država naslednica nije prihvatila odgovornost za taj novac. Zaista, iako su održana četiri kruga pregovora u okviru razgovora o sukcesiji, države naslednice nisu uspele da postignu sporazum o tom pitanju.

Lavirajući između građanskopravnih argumenata koje su istakle Bosna i Hercegovina, Hrvatska i Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija, s jedne strane, i međunarodno javno pravnih argumenata o sukcesiji koje su iznele Srbija i Slovenija, s druge strane, Evropski sud je izabrao pragmatičan pristup i na taj način presekao Gordijev čvor „stare“ devizne štednje. Taj pristup Evropskog suda olakšale su odluke sudova u parničnim postupcima u Srbiji i Sloveniji, posle odluke Ustavnog suda Slovenije da ukine prethodnu obustavu svih postupaka u vezi sa starom deviznom štednjom (do završetka pregovora o sukcesiji). U tim odlukama domaćih sudova utvrđeno je da su i *Ljubljanska banka Ljubljana* i *Investbanka* i dalje snosile odgovornost za „staru“ deviznu štednju deponovanu u svojim bosanskohercegovačkim podružnicama.

Evropski sud je učinio važan korak napred u ovoj svojoj presudi time što je primenio postojeću sudsku praksu u pogledu odgovornosti države za preduzeća u državnom vlasništvu koja nemaju „dovoljnu institucionalnu i operativnu nezavisnost u odnosu na državu“. To načelo je, na primer, primenjeno i u presudi u slučaju Kačapor i ostali protiv Srbije i prošireno je na ovaj slučaj, gde se radilo o dve bivše socijalističke banke koje su i u državnom vlasništvu i pod kontrolom državnih agencija. Evropski sud je uzeo u obzir izvesne dokaze u tom slučaju koji su ukazali na to da je glavnina sredstava iz sarajevske podružnice *Ljubljanske banke Ljubljana* na kraju završila u Sloveniji.

Evropski sud je sem toga primetio da, kada nema sporazuma o pitanjima sukcesije, državni dugovi moraju biti pravično podeljeni. Međutim, za pravičnu raspodelu duga u ovom slučaju bila bi potrebna globalna procena imovine i dugova bivše države, kao i veličine delova koji su do sada podeljeni svakoj državi naslednici. To pitanje daleko prevazilazi obim ovog slučaja i ne spada u nadležnost Evropskog suda. Ipak, pregovori o sukcesiji nisu sprečili države naslednice da na nacionalnom nivou usvoje određene mere. Za podnosiocce predstave u ovom slučaju dalje kašnjenje u pronalaženju rešenja više nije prihvatljivo.

PRESUDA U PREDMETU ALMEIDA GARETT, MASCARENHAS FALCAO I OSTALI PROTIV PORTUGALIJE

11. januar 2000.
(predstavke br. 29813/96 i 30229/96)

1. Osnovne činjenice

Šest podnosilaca predstavki portugalski su državljani koji žive u Lisabonu i Konstanciji (Portugalija).

Svi podnosioci predstavki bili su vlasnici različitih nepokretnosti koje su bile eksproprisane i pretvorene u državnu svojinu u toku agrarne reforme sprovedene nakon revolucije 1974. godine. U skladu sa zakonodavstvom o agrarnoj reformi, oni su dobili privremenu naknadu u vidu obveznica Vlade, ali do današnjeg dana nisu dobili konačnu naknadu. Podnosioci predstavki su se obratili redovnim i upravnim sudovima zahtevajući odštetu za kašnjenje u utvrđivanju i isplati konačne naknade, ali sudovi o kojima je reč oglasili su se nenadležnim u toj stvari.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavki su se žalili da im je povređeno pravo na mirno uživanje imovine, obezbeđeno članom 1 Protokola br. 1. U vezi sa tim, takođe su se pozvali i na članove 6, 13 i 17 Konvencije.

Prethodne primedbe Vlade

Vlada je bila odgovorna samo za činjenje ili propuste u pogledu prava iz Evropske konvencije koje se dogodilo nakon njene ratifikacije.

Sud je, nakon što je napomenuo da nije nadležan da ispituje sam čin oduzimanja imovine jer se dogodio pre ratifikacije Evropske konvencije od strane Portugalije i stoga bio van njegove nadležnosti *ratione temporis*, primetio da su se podnosioci predstavki žalili da još uvek nisu primili konačnu naknadu i da je to stanje koje je u vreme donošenja presude i dalje trajalo. Takođe, Vlada Portugalije je nastavila da donosi zakonske mere po ovom pitanju i nakon ratifikacije Konvencije. Pošto je situacija u kojoj su se našli podnosioci predstavki bila trajna, Sud je odbacio prethodnu primedbu Vlade o nenadležnosti.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je napomenuo da ova odredba štiti takva materijalna dobra kao što su dugovi. Portugalski zakoni i, u slučaju jednog od podnosilaca predstavke i sudska odluka, potvrđivali su pravo podnosilaca predstavki na naknadu za eksproprijisanu imovinu. Podnosioci predstavki su u skladu sa tim mogli potvrditi da imaju pravo na naknadu koju im je država dugovala i stoga je član 1 Protokola br. 1 bio primenljiv.

Sud je dalje ukazao da činjenica da podnosiocima predstavki još uvek nije bila isplaćena konačna naknada predstavlja mešanje u njihovo pravo na mirno uživanje imovine. Pravilo iz člana 1 Protokola br. 1 koje se primenjuje u ovom slučaju jeste pravilo predviđeno prvom rečenicom prvog stava, koje na opšti način garantuje načelo mirnog uživanja imovine.

Sud je trebalo da utvrdi da li je uspostavljena pravična ravnoteža između opštih interesa zajednice i zaštite temeljnih prava pojedinca. On je prihvatio da je ovo mešanje imalo opravdan cilj, pošto se nije moglo smatrati nerazumnim to što je država, nakon sprovođenja dalekosežne agrarne reforme sa nespornim ciljevima u oblasti ekonomske i socijalne politike, vodila računa o svojim ekonomskim i budžetskim resursima. Međutim, Sud je napomenuo da su protekle 24 godine od eksproprijacije, a podnosioci predstavki još uvek nisu primili konačnu naknadu, iako je to bilo predviđeno domaćim zako-

nodavstvom. Nije bilo sporno da je država odgovorna za protok vremena. Naime, složen zadatak koji su upravne vlasti imale pred sobom nije mogao opravdati ovako dugačak period.

Povrh toga, nije od odlučujućeg značaja to što su podnosioci predstavki dobili privremenu naknadu. Ona je bila isplaćena nekoliko godina nakon eksproprijacije, a osim toga nije menjala stanje nesigurnosti u kome su se oni i dalje nalazili. Upravo ovo stanje nesigurnosti, kao i nedostatak delotvornog domaćeg pravnog leka koji bi mogao ispraviti ovu situaciju, predstavljali su razloge zbog kojih je Sud smatrao da su podnosioci predstavki snosili preteran teret, koji je poremetio ravnotežu koju je trebalo uspostaviti između opšteg interesa, sa jedne strane, i zaštite prava na mirno uživanje imovine pojedinca, sa druge. Sud je u skladu sa tim zaključio da je povređen član 1 Protokola br. 1.

Članovi 6, 13 i 17

Evropski sud nije smatrao da je neophodno ispitivati da li su povređeni ovi članovi Konvencije.

Član 41

Sud je smatrao da treba odložiti donošenje odluke o pravičnom obeštećenju za eventualnu materijalnu i nematerijalnu štetu i da pri tom ima u vidu mogućnost sklapanja sporazuma između Vlade i podnosioca predstavki. S druge strane, dosudio je podnosiocima predstavki naknadu za troškove postupka.

3. Komentar

Ovaj slučaj se tiče eksproprijacije nepokretnosti od strane države koja se dogodila pre ratifikacije Prvog protokola od strane Portugalijske. Međutim, prema portugalskom pravu, podnosioci predstavki su,

u skladu sa zakonskim uslovima koji su bili utvrđeni deset godina nakon ratifikacije ovog Protokola, imali pravo na naknadu za eksproprijisanu imovinu. Član 1 Protokola br. 1 primenjivao se na ovo pravo, koje država još uvek nije zadovoljila, i podnosioci predstavki su bili u situaciji nesigurnosti u pogledu iznosa naknade koju će primiti. Sud nije izričito izjavio da postoje „proceduralne garancije“, koje su sastavni deo člana 1 Protokola br. 1, što je inače ranije činio u pogledu nekih drugih članova, posebno u situaciji kada bi odbio (kao što je učinio i u ovom slučaju) da ispituje pritužbe o dužini postupka u skladu sa članom 6 Konvencije.

PRESUDA U PREDMETU BEYELER PROTIV ITALIJE

5. januar 2000.
(predstavka br. 33202/96)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je Ernst Bejeler (Ernst Beyeler), švajcarski državljani rođen 1921. godine koji živi u Bazelu (Švajcarska). On je vlasnik umetničke galerije.

Slučaj se tiče slike Vinsenta van Goga „*Portret mladog seljaka*“, koju je g. Bejeler kupio 1977. preko posrednika za 600 miliona italijanskih lira, ali prodavac slike nije bio obavešten da je slika kupljena u njegovo ime. Iz ovih razloga, u saopštenju o prodaji koje je prodavac u skladu sa zakonom podneo italijanskom Ministarstvu za zaštitu kulturne baštine nije pomenuto ime g. Bejelera. U toku 1983. godine, italijansko Ministarstvo je saznalo da je g. Bejeler pravi kupac slike. On je 2. maja 1988. prodao sliku za 8,5 miliona dolara jednoj američkoj korporaciji koja je nameravala da je uključi u svoju venecijansku kolekciju. Međutim, 24. novembra 1988. italijansko Ministarstvo je iskoristilo svoje pravo preče kupovine, tvrdeći da je g. Bejeler propustio da saopšti Ministarstvu da je slika kupljena 1977. u njegovo ime i kupilo sliku po ceni iz 1977. godine.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke je tvrdio da je povređen član 1 Protokola br. 1, jer su ga italijanske vlasti lišile slike protivno zahtevima ove odredbe. On je takođe smatrao da je bio izložen diskriminaciji protivno članu 14 Konvencije, jer su vlasti izričito izjavile da je mera još opravdanija zbog njegovog švajcarskog državljanstva.

Primena člana 1 Protokola br. 1

Čitav niz pravnih i činjeničnih utvrđenja ukazivao je na to da je podnositelj predstavke posedovao imovinski interes, koji je priznat u italijanskom pravu, od trenutka kada je slika bila kupljena, pa do trenutka kada je iskorišćeno pravo preče kupovine i plaćena naknada, čak iako se taj interes u izvesnim okolnostima mogao opozvati. Interes g. Bejelera je stoga predstavljao „imovinu“ u smislu člana 1 Protokola br. 1 i Sud je smatrao da treba da ispita situaciju o kojoj je reč u svetlu opšteg pravila izraženog u prvoj rečenici ove odredbe.

Poštovanje člana 1 Protokola br. 1

Da li je postojalo mešanje?

Sud je smatrao da je mera na koju se g. Bejeler žalio, naime, korišćenje prava preče kupovine od strane italijanskog Ministarstva, nesumnjivo predstavljala mešanje u njegovo pravo na mirno uživanje imovine.

Poštovanje načela zakonitosti

Sud je podsetio da je, da bi mešanje bilo u skladu sa zahtevima člana 1 Protokola br. 1, neophodno da ono bude zakonito. Sud je, ipak, imao ograničena ovlašćenja da ispituje poštovanje domaćeg prava, naročito zato što u ovom slučaju nije postojalo ništa što bi ukazivalo na to da su italijanske vlasti primenile zakonske odredbe na očigledno pogrešan ili proizvoljan način. Međutim, načelo zakonitosti takođe podrazumeva da zakonske odredbe treba da budu dovoljno pristupačne, precizne i predvidive. Sud je napomenuo da su odredbe italijanskog zakona u pojedinim aspektima bile nedovoljno jasne, naročito zato što nisu odredile određeni rok u kome se može iskorištiti pravo preče kupovine u slučajevima kada saopštenje o prodaji nije bilo potpuno, a takođe nisu predvidele ni način na koji se ovakvi propusti naknadno mogu ispraviti. Ovaj nedostatak sam po sebi ne bi mogao dovesti do zaključka da je mešanje u pravo na imovinu u

ovom slučaju bilo proizvoljno ili se nije moglo predvideti. Bez obzira na to, element nesigurnosti u zakonu i prilična diskrecija koja je bila data vlastima predstavljali su važne elemente koje je trebalo uzeti u obzir pri utvrđivanju da li je mera o kojoj je reč uspostavila pravičnu ravnotežu između sukobljenih interesa.

Da li je postojala pravična ravnoteža?

Sud je primetio da g. Bejeler nije 1977. godine saopštio prodavcu da je slika bila kupljena u njegovo ime. On je potom čekao šest godina (od 1977. do 1983) pre nego što je saopštio da je on pravi kupac, što je bilo protivno odredbama italijanskog prava sa kojima je, smatra se, bio upoznat. On se obratio italijanskim vlastima u decembru 1983. godine, kada je nameravao da proda sliku Peggy Guggenheim kolekciji u Veneciji za 2 miliona dolara. Sud je zato smatrao da je tvrđenje Vlade da podnosilac predstavke nije postupao pošteno imalo izvesnu težinu.

Sud nije dovodio u pitanje ni pravo preče kupovine umetničkih dela samo po sebi, niti interes države da bude informisana o svim detaljima ugovora o prodaji, uključujući i identitet krajnjeg kupca ili kupovinu preko posrednika, tako da vlasti mogu odlučiti da li da iskoriste pravo preče kupovine na osnovu potpunih saznanja o činjeničnom stanju. Nakon što su 1983. godine dobile potpune informacije, koje su nedostajale u saopštenju iz 1977, naime podatke o identitetu krajnjeg kupca, italijanske vlasti su čekale sve do 1988. pre nego što su ozbiljno razmotrile pitanje vlasništva slike i odlučile da iskoriste pravo preče kupovine. U toku tog perioda, stav vlasti prema g. Bejeleru oscilovao je između neodlučnosti i prihvatanja njega kao vlasnika i one su često de facto postupale kao da je on legitiman vlasnik u skladu sa prodajom iz 1977. Osim toga, prilična diskrecija koja je data vlastima u skladu sa domaćim zakonskim odredbama i način na koji je ona tumačena od strane domaćih sudova, kao i već pomenuto pitanje nedovoljno jasnih zakonskih odredbi, činili su situaciju još nejasnijom na štetu podnosioca predstavke.

Sud je smatrao da Vlada nije iznela dovoljno ubedljiva objašnjenja zašto italijanske vlasti nisu postupile 1984. godine na isti način kao 1988. U vezi sa tim je naglasio da, kada je reč o pitanjima od javnog interesa, vlasti moraju postupati revnosno, na adekvatan način i potpuno dosledno. Osim toga, ova situacija omogućila je Ministarstvu za kulturnu baštinu da stekne 1988. sliku za naknadu koja je mnogo manja od njene tržišne vrednosti. Vlasti su se, dakle, nepravično obogatile zahvaljujući nesigurnosti koja je postojala u tom periodu i kojoj su one u velikoj meri doprinele. Bez obzira na državljanstvo podnosioca predstavke, ovakvo bogaćenje nije bilo u skladu sa zahtevom „pravične ravnoteže”. Sud je stoga zaključio da je povređen član 1 Protokola br. 1.

Član 14

U svetlu zaključaka koji se tiču člana 1 Protokola br. 1, Sud nije smatrao neophodnim da ispituje da li je povređen član 14 Konvencije.

Član 41

Sud je smatrao da se još uvek ne može doneti odluka po pitanju obeštećenja iz člana 41 Konvencije. U skladu sa tim, rešavanje ovog pitanja je moralo biti odloženo, a naknadni postupak će uzeti u obzir mogući sporazum do koga će doći vlasti i podnosilac predstavke.

3. Komentar

Ovaj slučaj sadrži važna načela koja se tiču načina na koji država može da ograničava pravo na mirno uživanje imovine i naknade koja treba da bude isplaćena. Najpre, kada sazna za činjenice koje predstavljaju osnov prava da pojedinca liši imovine, država mora postupati ekspeditivno. Dalje, ne sme se dozvoliti da se država obogati zahvaljujući sopstvenoj neaktivnosti koja je išla na štetu vlasnika. Kako je to Sud primetio, „kada je reč o pitanjima od javnog interesa, vlasti moraju postupati revnosno, na adekvatan način i potpuno dosledno”.

PRESUDA U PREDMETU BISTROVIĆ PROTIV HRVATSKE

31. maj 2007.
(predstavka br. 25774/05)

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podneo bračni par, g. Josip i gđa Jasenka Bistровić, koji su rođeni 1951, odnosno 1955. godine. Posedovali su kuću i zemljište oko nje u hrvatskom mestu Gojanecu, koji su nenavedenog datuma postali predmet postupka eksproprijacije od strane javnog preduzeća *Hrvatske ceste*. *Hrvatske ceste* su lokalnoj upravi podnele zahtev za dozvolu da izvrše eksproprijaciju dela zemljišta podnosioca predstavke radi izgradnje auto-puta. Podnosioci predstavke su zahtevali da Hrvatske ceste eksproprišu njihovu imovinu u celosti, jer bez ekspropisanog zemljišta ne bi mogli da nastave da se bave poljoprivredom, te da im kuća i ostatak zemljišta ne bi bili od koristi budući da ne bi imali kolski prilaz, da bi izgrađeni auto-put doveo do značajnog zagađenja bukom na njihovoj imovini, da bi izgradnja velikih plastičnih zidova za zaštitu od buke pretvorila njihovu kuću i njenu okolinu u kavez, a da ih pritom ne bi delotvorno zaštitila od buke i zagađenja. Konačno, podnosioci predstavke su tvrdili da bi i vrednost njihove preostale imovine znatno opala zbog blizine auto-puta.

Lokalna uprava je održala tri ročišta i pribavila mišljenje veštaka o efektima eksproprijacije i izgradnje auto-puta na imovinu podnosioca predstavke. U aprilu 2003. odlučila je da se izvrši eksproprijacija dela imovine podnosioca predstavke i odredila naknadu koja je bila mnogo niža od one koju su podnosioci predstavke predložili kao pravičnu. Lokalna uprava je odbacila argumente podnosioca predstavke budući da je veštak u svom mišljenju zaključio da bi oni nakon izgradnje auto-puta i dalje imali pristup svojoj imovini, da bi zidovi

za zaštitu od buke bili delotvorni, da podnosioci predstavke ne prebivaju na svojoj imovini, te da bi se odluke o eksproprijaciji imovine u celosti morale donositi i u pogledu parcijalno ekspropriisane imovine drugih vlasnika.

Podnosioci predstavke su u decembru 2003. podneli tužbu lokalnom sudu, zahtevajući eksproprijaciju njihove celokupne imovine. Pored navedenih argumenata, tvrdili su da je mišljenje veštaka na koje se lokalna uprava pozivala bilo sačinjeno na osnovu pogrešne karte, te da veštak nikad nije obišao lokaciju. Podnosioci predstavke su se takođe žalili na visinu dodeljene naknade, koja nije bila zasnovana na tržišnoj vrednosti imovine. Kasnije tog meseca, lokalni sud je odbacio zahteve podnosioca predstavke, tvrdeći da je vrednost ekspropriisanog zemljišta odredio sudski veštak, da u upravnom postupku nisu počinjene nikakve greške, da podnosioci predstavke nisu predočili nikakve dokaze koji bi potkrepljivali njihove prigovore sudu, te da bi usvajanje zahteva podnosioca predstavke za eksproprijaciju njihove celokupne imovine podrazumevalo i eksproprijaciju celokupne imovine mnogih drugih vlasnika u sličnim okolnostima.

Podnosioci predstavke su potom podneli tužbu Ustavnom sudu, žaleći se na nemogućnost podnošenja novih dokaza lokalnom sudu i na povredu njihovog prava na naknadu u visini tržišne cene imovine. Ustavni sud je njihovu tužbu odbio kao neosnovanu, zaključivši da je postupak pred lokalnim sudom bio u skladu sa zakonom i da je taj sud pravilno primenio merodavno pravo.

2. Odluka Suda

Pozvavši se na član 1 Protokola br. 1 (kojim se štiti imovina) uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, podnosioci predstavke su se Sudu žalili na to da za ekspropriisanu imovinu nisu dobili naknadu u visini tržišne vrednosti i da tokom postupka eksproprijacije uopšte nije uzeta u obzir umanjena vrednost njihove preostale imovine.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je prvo konstatovao da strane u postupku nisu sporile da je eksproprijacija sprovedena u skladu sa odredbama merodavnog nacionalnog prava i da je težila ostvarenju zakonitog cilja u javnom interesu – izgradnji auto-puta. Shodno tome, za ovaj predmet je relevantna druga rečenica stava 1 člana 1 Protokola br. 1: „*Niko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uslovima predviđenim zakonom i opštim načelima međunarodnog prava.*” Sud je primetio da je članom 1 Protokola br. 1 uspostavljena pozitivna obaveza država da obezbede sudske postupke u kojima se jemče nužne procesne garancije koje domaćim sudovima omogućavaju da delotvorno i pravično odlučuju o pitanjima vezanim za imovinu. Sud je takođe ponovio da domaći sudovi moraju da ostvare pravičnu i srazmernu ravnotežu između opštih interesa zajednice i prava pojedinca o kome je reč, pri čemu ta ravnoteža obuhvata i vrednost naknade isplaćene za eksproprijaciju.

Sud je u ovom predmetu ukazao na to da eksproprijacija predstavlja najteži oblik zadiranja u prava zajemčena članom 1 Protokola br. 1 i da je u tom kontekstu bilo nužno da domaći sudovi pomno razmotre sve relevantne faktore kako bi obezbedili poštovanje svih zahteva iz člana 1 Protokola br. 1. U ovom predmetu se domaći sud nije pozabavio brojnim argumentima koje su podnosioci predstavke predložili, uključujući, naročito, efekat eksproprijacije na vrednost preostale imovine i propust lokalne uprave da ovu činjenicu uzme u obzir prilikom obračuna naknade koju će dodeliti. Sud je potom naveo da, iako polje slobodne procene koje države imaju shodno članu 1 Protokola br. 1 ne iziskuje isplatu obeštećenja svim ljudima na čiju je vrednost imovine eksproprijacija imala uticaja, u ovom predmetu bi, po mišljenju Suda, auto-put naročito uticao na imovinu podnosilaca predstavke i predstavljao bi zadiranje u njihovo pravo na mirno uživanje imovine, te bi doveo do znatnog umanjenja vrednosti preostale imovine. Sud je napomenuo da domaći organi ovo nisu uzeli u obzir kada su određivali visinu naknade koju će dodeliti.

Tvrđnja podnosioca predstavke da relevantni veštak nikad nije obišao lokaciju i da je svoje mišljenje zasnovao na pogrešnoj karti nikad nije istražena, niti je mišljenje veštaka ikada nezavisno potvrđeno, kao što su podnosioci predstavke zahtevali. Sud je naveo da bi organi tek nakon sprovođenja ovih koraka mogli da na odgovarajući način odrede nivo naknade koju treba dodeliti podnosiocima predstavke.

Sud je zaključio da nacionalni organi nisu utvrdili sve relevantne faktore za procenu pravilne visine naknade koju treba odrediti i da nisu pružili obeštećenje za umanjenje vrednosti preostale imovine. Stoga nisu uspostavili pravičnu i srazmernu ravnotežu između javnog interesa i interesa podnosioca predstavke, a nisu obezbedili ni postojeće odgovarajućih mera zaštite podnosioca predstavke u kontekstu postupka eksproprijacije. Sud je zato utvrdio povredu člana 1 Protokola br. 1.

Član 41

Sud je zaključio da ne može da nagađa o vrednosti eksproprisanog zemljišta, te da je na podnosiocima predstavke da se obrate nacionalnim sudovima da ponovo razmotre njihove zahteve u vezi sa procenom vrednosti imovine. Sud je podnosiocima predstavke dosudio 5.000 evra na ime nematerijalne štete i 2.800 evra na ime sudskih troškova i izdataka.

PRESUDA U PREDMETU DŽINIĆ PROTIV HRVATSKE

17. maj 2016.
(predstavka br. 38359/13)

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podneo g. Antun Džinić, rođen 1952. godine. Protiv njega je u avgustu 2000. pokrenuta istraga zbog navoda da je kao direktor jednog preduzeća izvršio privredna krivična dela. Optužnica protiv podnosioca predstavke podignuta je 2002. godine, a sud ga je 2008. oglasio krivim za nezakonito prisvajanje deonica preduzeća. Osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od tri godine i šest meseci i oduzimanje imovine u vrednosti od oko 850.000 evra, koliko je procenjeno da je protivpravno pribavio. Podnosilac predstavke i Državno tužilaštvo izjavili su žalbe na ovu odluku. Vrhovni sud je 2011. godine ukinuo ovu odluku i naložio ponavljanje postupka.

Državno tužilaštvo je 2012. godine, shodno Zakonu o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim delom i prekršajem iz 2010, predložilo lokalnom sudu da odredi privremenu meru osiguranja nad nepokretnom imovinom podnosioca predstavke kako bi se obezbedilo delotvorno izvršenje verovatne odluke o oduzimanju imovinske koristi u iznosu od oko 1.060.000 evra. Državno tužilaštvo je uz zahtev priložilo izvode iz zemljišnih knjiga iz kojih je vidljivo da je podnosilac predstavke vlasnik nepokretne imovine o kojoj je reč, ali nije priložilo dokumentaciju o njenoj vrednosti. Država je kasnije Evropskom sudu tvrdila da je Državno tužilaštvo procenilo vrednost imovine na osnovu vrednosti zemljišta u vreme kupovine 1997. godine i podacima u zemljišnim knjigama, premda u potonjim nisu bili navedeni nikakvi podaci o vrednosti same imovine. Lokalni sud je naložio privremenu meru osiguranja nad nepokretnom imovinom

i ta je mera zabeležena u zemljišnim knjigama. Nije dato nikakvo obrazloženje o tome da li je vrednost oduzete imovine srazmerna navodnoj protivpravnoj imovinskoj dobiti podnosioca predstavke. Podnosilac predstavke je ovu odluku osporio, a Vrhovni sud je odluku o privremenoj meri ukinuo iz procesnih razloga. Podnosilac predstavke je zatražio da se ukinuta odluka o određivanju privremene mere izbriše iz zemljišnih knjiga kako bi mogao da podigne bankovni kredit po osnovu hipoteke kako ne bi bankrotirao. Lokalni sud je, međutim, ponovo odredio privremenu meru osiguranja nad imovinom podnosioca predstavke, pri čemu je procenio da je on stekao protivpravnu korist od oko 240.000 evra. I ova je odluka zabeležena u zemljišnim knjigama.

Podnosilac predstavke je u novembru 2012. osporio privremenu meru kojom je blokirana njegova imovina, tvrdeći, konkretno, da ona vredi 2.600.000 evra, odnosno mnogo više od navodne protivpravne imovinske dobiti koju je pribavio. Podnosilac predstavke je takođe tvrdio da je lokalni sud trebalo da sprovede procenu vrednosti blokirane imovine. Po njegovim tvrdnjama, propust lokalnog suda da to učini doveo je do nesrazmernog zadiranja u njegova prava na imovinu. Vrhovni sud je odbio njegovu žalbu, izjavivši da mera nije bila nesrazmerna. Ustavni sud je tužbu podnosioca predstavke proglasio nedopuštenom.

Podnosilac predstavke je 2013. ponovo podneo zahtev domaćem sudu da ukine ili preispita odluku o privremenoj meri. Tvrdio je da postoje manje restriktivni načini da se obezbedi izvršenje mogućeg naloga o oduzimanju imovinske koristi pribavljene krivičnim delom, pošto se tvrdi da je blokirana imovina stečena kriminalnom aktivnošću. Takođe je od lokalnog suda zatražio da proceni vrednost njegove blokirane imovine kako bi ona bila ograničena na vrednost protivpravne dobiti koja mu se stavlja na teret. Njegov je zahtev ponovo odbijen. Podnosilac predstavke je ovu odluku osporavao pred Vrhovnim sudom, pri čemu je, konkretno, tvrdio da se na osnovu javno dostupnih informacija može dokazati da imovina koja mu je oduzeta

zapravo vredi 9.887.084 evra, te da postoji izrazita nesrazmernost između navodne protivpravne imovinske koristi i vrednosti blokirane imovine. Vrhovni sud je ponovo odbio njegovu žalbu i naveo da nije došlo do povrede načela srazmernosti. Ustavni sud je tužbu podnosioca predstavke ponovo proglasio nedopuštenom.

Podnosilac predstavke je 2014. osuđen za zloupotrebu imovine i objekata preduzeća kojom je navodno pribavio protivpravnu imovinsku korist u iznosu od 240.000 evra. Osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od dve godine a oduzeta mu je imovina u vrednosti od 240.000 evra. Postupak po žalbi na ovu osuđujuću presudu koju je podnosilac predstavke podneo još je bio u toku pred Vrhovnim sudom u vreme kada je Evropski sud za ljudska prava izrekao presudu u ovom predmetu. Preostala blokirana imovina još nije bila vraćena podnosiocu predstavke u vreme izricanja presude Evropskog suda za ljudska prava budući da presuda domaćeg suda još nije bila pravosnažna.

2.Odluka Suda

Podnosilac predstavke se Sudu žalio na povredu prava zajemčenih članom 13 (pravo na delotvorno pravno sredstvo) Konvencije i članom 1 Protokola br. 1 (zaštita imovine) uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, tvrdeći da vrednost njegove blokirane imovine nije bila srazmerna okolnostima predmeta i da nije na raspolaganju imao delotvorni postupak kojim bi tu blokadu osporavao.

Član 1 Protokola br. 1

Strane u postupku nisu sporile da je došlo do zadiranja u pravo podnosioca predstavke na mirno uživanje svoje imovine. Sud je naglasio da privremeno oduzimanje imovine u okviru pravnog postupka obično potpada pod polje dejstva stava 2 člana 1 Protokola br. 1. Sud nije video nijedan razlog zašto bi odstupio od tog pristupa u ovom predmetu budući da podnosilac predstavke nije bio lišen svoje imo-

vine usled privremene mere osiguranja, već da mu je privremeno bilo ograničeno raspolaganje njome, a u cilju obezbeđenja mogućeg naloga o trajnom oduzimanju. Kako bi procenio da li je blokada imovine bila u skladu sa članom 1 Protokola br. 1, Sud je potom razmotrio da li su postupci države bili zakoniti, težili ostvarenju legitimnog cilja i ostvarili srazmernu ravnotežu između opštih interesa zajednice i interesa podnosioca predstavke.

Sud je konstatovao da je privremena mera određena u skladu sa Zakonom o postupku oduzimanja imovinske koristi ostvarene kaznenim delom i prekršajem, te da je bila u skladu sa zakonom. Privremena mera je određena u iščekivanju mogućeg naloga o trajnom oduzimanju u okviru sudskog postupka, te je težila ostvarenju legitimnog cilja. Sud je naveo da, premda privremeno oduzimanje imovine podnosioca predstavke potpada pod polje slobodne procene koje države imaju u vezi sa kontrolom korišćenja imovine, moraju postojati procesne garancije kako bi se obezbedilo da ta kontrola nije proizvoljna ili nepredvidljiva, a da pojedinac o kome je reč ne pretrpi veću štetu od one koja je neizbežna. Sud je stoga naglasio da u cilju ocene poštovanja člana 1 Protokola br. 1 mora da sprovede opštu procenu raznih interesa o kojima se radi, budući da je cilj Konvencije da štiti prava koja su praktična i delotvorna.

Sud je u ovom predmetu primetio da, iako u odluci domaćeg suda da blokira imovinu podnosioca predstavke kako bi se obezbedilo izvršenje budućeg naloga o oduzimanju imovine nema ničega što bi bilo podložno kritici, to ne znači da je taj sud oslobođen obaveze da utvrdi i obrazloži da li je blokada bila srazmerna okolnostima. Zapravo, Državno tužilaštvo je podnelo samo dokaze o vlasništvu nad imovinom podnosioca predstavke, ali ne i o njenoj vrednosti, i nikada nije razmotrilo srazmernost svog zahteva za određivanje privremene mere. Lokalni sud je pristao da privremenom merom obuhvati svu imovinu koju je Državno tužilaštvo navelo, ali ni on nije procenio srazmernost te mere u datim okolnostima. Sud je naglasio da lokalni sud nikad nije pružio nikakvo obrazloženje, a da ni on sam ne vidi

nikakve dokaze koji taj propust opravdavaju u datim okolnostima. Vrhovni sud nije ispravio propust nižeg suda, a Ustavni sud je odbio da razmotri ovo pitanje.

Sud je konstatovao da, iako on ne može da proceni tačnu vrednost blokirane imovine, navodi podnosioca predstavke o izrazitoj nesrazmernosti blokirane imovine i vrednosti navodne protivpravne koristi koja mu se stavljala na teret nisu ni neozbiljni ni besmisleni. Trebalo je da i lokalni i Vrhovni sud razmotre zahtev podnosioca predstavke o preispitivanju obima imovine koja je mu je blokirana, naročito s obzirom na tvrdnje podnosioca predstavke da njegovo poslovanje zavisi od njegove mogućnosti da slobodno raspolaže svojom imovinom, te da merodavna procena vrednosti blokirane imovine nikada nije izvršena. Zapravo, Vrhovni sud je argumente podnosioca predstavke odbacio kao spekulativne, a nije objasnio ni zašto je ignorisao pažljivu procenu vrednosti blokirane imovine zasnovanu na javno dostupnim informacijama koju je sproveo podnosilac predstavke. Dakle, nikad nije izvršena procena srazmernosti privremene mere. Sud je naglasio da je takođe bitno imati u vidu da nisu postojali nikakvi tragovi o vezi između konkretne imovine koja je blokirana i krivičnog dela za koje je podnosilac predstavke bio optužen.

Sud je u ovim okolnostima zaključio da mere koje su izrekli domaći sudovi nisu dokazale postojanje „pravične ravnoteže“ iz člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju, te da je došlo do povrede tog člana. Budući da je utvrdio povredu tog člana, Sud je stao na stanovište da nema potrebe da isto pitanje razmotri shodno članu 13.

Član 41

Sud je odbio zahtev podnosioca predstavke za naknadu materijalne štete, jer nije postojala uzročno-posledična veza između navodne štete i relevantne povrede Konvencije. Sud je podnosiocu predstavke dosudio 2.000 evra na ime nematerijalne štete i 850 evra na ime sudskih troškova i izdataka.

ODLUKA VEĆA U PREDMETU EPARHIJA BUDIMLJANSKO-NIKŠIĆKA I OSTALI PROTIV CRNE GORE

9. oktobar 2012.
(predstavka br. 26501/05)

1. Osnovne činjenice

Podnosioci predstavke su Eparhija budimljansko-nikšićka i 11 manastira i crkava Srpske pravoslavne crkve u Crnoj Gori.

Neodređenog dana neposredno po završetku Drugog svetskog rata, od nekih podnosilaca ove predstavke eksproprisano je nekoliko zemljišnih parcela bez odluke, odnosno rešenja o tome. Vladi je podnet zahtev za restituciju tog zemljišta 18. marta 2004. godine i tom prilikom su se podnosioci pozvali na Zakon o pravrednoj restituciji iz 2002. godine. U maju 2003. Ustavni sud Crne Gore je neke ključne odredbe tog zakona proglasio neustavnima. U aprilu 2004. stupio je na snagu novi Zakon o povraćaju oduzetih imovinskih prava i obeštećenju, kojim je bilo utvrđeno da će pitanje restitucije imovine verskim zajednicama biti uređeno posebnim zakonom.

Od Vlade nije stizao odgovor, pa su podnosioci predstavke pokrenuli upravni spor 16. juna 2004. pred Vrhovnim sudom. To je potom preuzeo Upravni sud, koji je presudio protiv podnosilaca predstavke, uz obrazloženje da Vlada nema nadležnost da donese rešenje po njihovom zahtevu. Ta presuda nije mogla da bude dostavljena zato što je predstavnik podnosilaca predstavke promenio adresu preseljenjem. Stoga su relevantni dokumenti istaknuti na oglasnu tablu u sudu.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se požalili da su prekršena njihova imovinska prava, da su u tom smislu bili žrtve diskriminacije, požalili su se na dužinu postupka u upravnom sporu, kao i na nedostatak delotvornog pravnog leka, i pritom su se pozvali na članove 6, 13 i 14 Konvencije, kao i na član 1 Protokola br. 1 uz nju.

Član 1 Protokola br. 1

Evropski sud je naglasio da se o kršenju tog člana može govoriti samo u odnosu na „imovinu“. Taj pojam ima autonomno značenje, nezavisno od toga kakvo mu se značenje pripisuje u unutrašnjem pravu. Može se primeniti i na „postojeće posedovanje“ imovine, što obuhvata i potraživanja, odnosno zahteve za koje pojedinac ima legitimno očekivanje da će biti ostvareni.

Ono što taj pojam ne obuhvata jeste nada da neko davno ukinuto pravo može biti obnovljeno, kao što ne obuhvata ni uslovni zahtev, odnosno potraživanje koje je isteklo zbog neispunjenosti uslova koji je za njega bio vezan. Pored toga, potraživanje je imovina samo onda kada je u dovoljnoj meri utvrđeno kao utuživo – ako nije tako, onda ne postoji legitimno očekivanje.

Zakoni koji predviđaju puni ili delimični povraćaj imovine oduzete u prethodnom režimu mogu se smatrati zakonima koji stvaraju novo imovinsko pravo. Međutim, tim pravom se visokim stranama ugovornicama ne nameće opšta obaveza da vrate imovinu čiji je prenos izvršen pre nego što je Konvencija ratifikovana, niti za njih postoje ograničenja u pogledu utvrđivanja obima i uslova restitucije imovine.

U konkretnom slučaju, imovina je ekspropisana posle Drugog svet-skog rata, znatno pre nego što su Konvencija i Protokol stupili na snagu u odnosu na Crnu Goru. Evropski sud je proglasio da *ratione temporis* nije nadležan da ispituje okolnosti eksproprijacije, niti bilo

kakve trajne efekte koje ona može imati do današnjih dana. Podnosioci predstavke nisu ostvarivali vlasnička prava posle tog vremena, tako da nisu zadržali svojstvo titulara svojine. Oni su podnosioci zahteva za priznanje vlasništva, a ne vlasnici, tako da se ovde ne radi o „postojećoj imovini”.

Podnosioci predstavke su tvrdili da je postojalo legitimno očekivanje da će odštetni zahtev biti rešen u njihovu korist – saglasno Zakonu o pravедnoj restituciji. Međutim, ključne odredbe tog zakona proglašene su neustavnima pre nego što je Konvencija stupila na snagu u odnosu na Crnu Goru i pre nego što su oni podneli svoj zahtev. Stoga je bilo nerealno očekivati rešenje tog zahteva, a kamoli rešenje u korist podnosioca predstavke. Sem toga, verovanje da zakon pruža šansu nije isto što i legitimno očekivanje – to mora biti više od nade i mora biti zasnovano na konkretnoj odredbi nekog zakonskog akta ili odluke.

Iz svih tih razloga, ta predstavka je proglašena neprihvatljivom *ratione materiae*.

Član 14

Nije bilo potrebe da se pritužba podnosioca predstavke razmatra sa stanovišta ovog člana.

Član 6 i član 13

Sud je smatrao da su dalji argumenti podnosioca predstavke neprihvatljivi.

3. Komentar

Ovo je odluka o prihvatljivosti, a ne presuda o suštini spora. Preko 95 procenata svih slučajeva upućenih Evropskom sudu proglašava se „neprihvatljivima”, ali većinu tih predstavki odbaci odbor od troje

sudija ili sudija pojedinac i o njima nikada ne bude obaveštena tužena država. O ovoj predstavi crnogorska Vlada je obavještena (notifikovana) i ona je dostavila svoje komentare na koje su podnosioci predstavke odgovorili. Vlada Republike Srbije dostavila je primedbe u svojstvu trećeg lica. Evropski sud je, međutim, na kraju odlučio da je sam slučaj neprihvatljiv *ratione materiae*.

Podnosioci predstavke su tvrdili da su bila povređena njihova prava shodno članu 1 Protokola br. 1 (neometano uživanje svoje imovine). Evropski sud je, međutim, zaključio da njihova pritužba ne spada u polje dejstva tog člana. Dobro je poznato da pojam „imovine“ u smislu tog člana može obuhvatiti ne samo stvarnu imovinu nekog lica već i njegova potraživanja, odnosno zahteve u odnosu na koje on ima legitimna očekivanja da mogu biti ostvareni u unutrašnjem pravu. Konvencija ne nameće državama opštu obavezu vraćanja imovine koju je oduzeo prethodni režim pre ratifikacije Konvencije. Međutim, kada je država odabrala da uspostavi sistem koji to čini i kada unutrašnje pravo omogućuje restituciju imovine, ako pojedinac ispuni zahteve propisane u vezi s pravom na restituciju, onda će za one koji te zahteve ispune takvo potraživanje spadati u polje dejstva člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju. Međutim, puka nada ili oslanjanje na političko opredeljenje koje nije zasnovano na nekoj odredbi unutrašnjeg prava koja je već doneta i koja je stupila na snagu nije dovoljno da iz njega proistekne imovina koja spada u polje dejstva člana 1 Protokola br. 1.

PRESUDA U PREDMETU FLERI SOLER I CAMILLERI PROTIV MALTE

26. septembar 2006.
(predstavka br. 35349/05)

1. Osnovne činjenice

Podnosioci predstavke, Alma Fleri Soler i Herbert Camilleri, malteški su državljani koji žive na Malti.

U septembru 1941. godine imovina u vlasništvu oca podnosilaca predstavke u mestu Valetta okupirana je za potrebe Vlade i nametnuto je prisilno iznajmljivanje te imovine na neodređeno vreme. Podnosioci predstavke na ime zakupa dobijaju oko 817 evra godišnje.

Podnosioci predstavke su se u martu 1997. godine žalili parničnom sudu. Oni su tvrdili da trajno oduzimanje njihove zgrade predstavlja de facto eksproprijaciju. Sud je odbio ovu tvrdnju i podnosioci su se žalili Ustavnom sudu.

Ustavni sud je odbio žalbu podnosilaca predstavke i potvrdio presudu parničnog suda. On je ponovio da, pošto su podnosioci predstavke zadržali vlasnička prava i još uvek dobijaju zakupninu, sporna mera ne može biti smatrana za de facto eksproprijaciju, već da je usmerena na kontrolu korišćenja imovine u skladu sa opštim interesom.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili na oduzimanje svoje zgrade, oslanjajući se na član 1 Protokola br. 1 (zaštita imovine).

Član 1 Protokola br. 1

Imajući u vidu nizak iznos zakupa koji se isplaćuje podnosiocima predstavke, najmanju dobit koju bi inače mogli ostvariti od svoje zgrade, činjenicu da su njihove prostorije zauzete tokom gotovo 65 godina, kao i ograničenja njihovih vlasničkih prava, Sud je zaključio da im je nametnut nesrazmeran i prekomeran teret. Dalje, podnosioci predstavke su primorani da snose većinu materijalnih troškova obezbeđenja radne sredine za vladine službe i/ili javne kancelarije koje vrše svoje dužnosti za dobrobit zajednice u celini. Sledi da Malta nije uspostavila zahtevanu pravičnu ravnotežu između opštih interesa zajednice i zaštite temeljnih prava podnosilaca predstavke. Evropski sud je zaključio da je došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju.

Član 41

Evropski sud za ljudska prava je podnosiocima predstavke dodelio 5.626 evra na ime troškova postupka i odložio razmatranje pitanja zadovoljenja materijalne ili nematerijalne štete u celini.

3. Komentar

Iako su podnosioci predstavke tvrdili da je vladino mešanje predstavljalo *de facto* eksproprijaciju, Evropski sud je zaključio da je to bilo sredstvo države za kontrolu korišćenja imovine. Sud se više puta pozvao na presudu Velikog veća u slučaju *Huten-Czapka protiv Poljske* iz juna 2006. Taj slučaj se odnosio na zakon o kontroli zakupa koji je podnosiocu predstavke kao vlasniku nametnuo nesrazmeran i prekomeran teret, imajući čak i u vidu potrebu zaštite stanara i široku slobodu odlučivanja države u uređenju stambenih pitanja. Zakon koji je u pitanju ozbiljno je ograničavao mogućnost vlasnika da stanarima naplate zakup, čak i kako bi pokrili troškove osnovnog održavanja.

U slučaju protiv Malte Sud je zaključio, kao u gornjem slučaju, da je podnosiocima predstavke nametnut prekomeran teret, pošto je od njih zahtevano da snose većinu materijalnih troškova obezbeđenja radne sredine za vladine službe i da je to predstavljalo povredu člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju.

Pri razmatranju pitanja zadovoljenja prema članu 41 Konvencije, Sud je zaključio da pitanje materijalne i nematerijalne štete nije spremno za odluku. Ovo podnosiocima predstavke i Vladi pruža priliku da postignu prijateljsko poravnanje u pogledu iznosa i načina isplate zadovoljenja. Međutim, ako takav dogovor nije moguć, Sud će ponovo razmotriti to pitanje i doneti dodatnu presudu u tom pogledu.

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA U PREDMETU G.I.E.M. S.R.L. I OSTALI PROTIV ITALIJE

28. jun 2018.

(predstavke br. 1828/06, 34163/07 i 19029/11)

1. Osnovne činjenice

Predstavke su podnijela četiri preduzeća, zajedno sa g. Ćirondom (Gironda), italijanskim državljaninom rođenim 1959. godine.

Jedno od preduzeća, *G.I.E.M. S.r.l.*, bilo je vlasnik zemljišta koje se graničilo sa zemljištem u vlasništvu drugog preduzeća, *Sud Fondi S.r.l.* Opštinsko vijeće u Bariju je 1992. usvojilo predlog sporazuma o izgradnji objekata koji je podnijelo preduzeće *Sud Fondi*. Preduzeće *G.I.E.M. S.r.l.* je tvrdilo da je njegovo zemljište automatski obuhvaćeno ovim sporazumom. Preduzeće *Sud Fondi* je 1995. počelo sa izgradnjom objekata.

Javni tužilac je 1997. godine izdao privremenu mjeru zabrane upotrebe svih objekata na zemljištu, budući da lokacija predstavlja zaštićeno prirodno područje na kojem je zakonom zabranjena izgradnja svih objekata. Kasacioni sud je ukinuo ovu mjeru i naložio vraćanje objekata njihovim vlasnicima. Okružni sud u Bariju je 1999. utvrdio da se tuženima ne može pripisati ni nehat ni umišljaj, ali je naložio trajno oduzimanje cijelog zemljišta na kojem su objekti izgrađeni i predaju imovine na upravljanje opštinskom organu u Bariju, a bez naknade. Javni tužilac je izjavio žalbu Apelacionom sudu u Bariju, koji je ovu odluku ukinuo. Kasacioni sud je 2001. ukinuo odluku Okružnog suda i naložio trajno oduzimanje.

Apelacioni sud je 2001. odobrio zahtjev preduzeća *G.I.E.M S.r.l.* za povratak zemljišta. Javni tužilac je izjavio žalbu Kasacionom sudu, koji je

ukinuo odluku iz 2001. i vratio predmet na ponovni postupak Okružnom sudu u Bariju. Preduzeće koje je podnijelo predstavku zatražilo je preispitivanje naloga o izvršenju, ali je sudija za predistražni postupak odbacio njegov zahtjev. Preduzeće *G.I.E.M. S.r.l.* je na tu odluku izjavilo žalbu. Kasacioni sud je konstatovao da je trajno oduzimanje zemljišta u skladu sa njegovom praksom, po kojoj trajno oduzimanje predstavlja obaveznu zakonsku sankciju za nezakonitu izgradnju. Opštinski organ u Bariju je 2012. podnio zahtjev Okružnom sudu u Bariju da oduzetu imovinu vrati preduzeću koje je podnelo predstavku. Sudija za predistražni postupak je 2013. godine ukinuo mjeru trajnog oduzimanja.

Drugo preduzeće koje je podnijelo predstavku, *R.I.T.A. Sarda S.r.l.*, bilo je vlasnik zemljišta u mestu Golfo Aranci. Preduzeće je željelo da izgradi turistički kompleks hotelskog tipa. Region Sardinije je 1991. godine odobrio izgradnju kompleksa na minimalnoj razdaljini od mora, a taj je plan odobrila i Opština Golfo Aranci. Na dan 22. juna 1992. godine, zakonom je ukinuta mogućnost odstupanja od zabrane izgradnje objekata blizu mora. U tom je zakonu određena nova minimalna razdaljina objekata, uključujući komplekse hotelskog tipa. Preduzeće *R.I.T.A. Sarda S.r.l.* sklopilo je predugovor sa preduzećem *Hotel Promotion Bureau S.r.l.* o kupoprodaji dijela zemljišta obuhvaćenog sporazumom o izgradnji, te mu je 1997. godine prodalo zemljište i prenijelo građevinska prava.

Javni tužilac u mjestu Olbia je 1997. godine pokrenuo krivičnu istragu protiv zakonskih predstavnika preduzeća koja su podnijela predstavke, koji su bili osumnjičeni za krivična djela, uključujući nezakonitu izgradnju i prevaru. Sud je izrekao privremenu mjeru zabrane raspolaganja imovinom. Okružni sud u Sasariju je početkom 2000. zemljište i objekte vratio njihovim vlasnicima. Okružni sud u Olbiu je 2003. konstatovao da tuženi nijesu odgovorni ni za jedno djelo osim za nezakonitu izgradnju.

Taj je sud naložio trajno oduzimanje imovine koja je podlijegala privremenoj mjeri i prenos vlasništva nad njom Opštini Golfo Aranci.

Apelacioni sud je potvrdio odluku Okružnog suda u Olbiu o krivičnom djelu, kao i nalog o trajnom oduzimanju. Kasacioni sud je odbio žalbu okrivljenih.

Preduzeće *Falgest S.r.l.* i g. Đironda bili su suvlasnici parcele zemljišta kraj mjesta Testa di Cane i Fiumarella di Pellaro. Po urbanističkom planu, na tom zemljištu su mogli isključivo da se grade rezidencijalni turistički kompleksi hotelskog tipa, a građevinska dozvola je izdata 1997. godine. Javni tužilac je 2002. pokrenuo istragu protiv g. Đironde i još pet lica osumnjičenih da su izvršili krivična djela, uključujući krivično djelo nezakonite izgradnje. Okružni sud je 2007. sve optužene oslobodio krivice po svim tačkama osim za nezakonitu izgradnju, ali je istakao da je rok za gonjenje po toj optužbi istekao. Naložio je trajno oduzimanje zemljišta i objekata u korist Opštine. Apelacioni sud je aprila 2009. ukinuo mjeru trajnog oduzimanja, budući da nije našao nikakve dokaze o prenamjeni objekata, a time ni nezakonite izgradnje.

Kasacioni sud je ukinuo presudu Apelacionog suda, utvrdivši da postoje dokazi koji potkrepljuju prenamjenu i da su optuženi s umišljajem izvršili krivično djelo nezakonite izgradnje. Ponovo je izdat nalog o trajnom oduzimanju imovine, a optuženi su i dalje bili oslobođeni krivice.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavki su se žalili da je trajnim oduzimanjem njihove imovine prekršen član 6 stav 1 (pravo na pristup sudu), član 7 (nema kazne bez zakona), član 13 (pravo na djelotvorno pravno sredstvo) i član 1 Protokola br. 1 (zaštita imovine). G. Đirona je tvrdio da mu je povređeno pravo na pretpostavku nevinosti iz člana 6 stava 2.

Sud je u interesu valjanog sprovođenja pravde naglasio da je primjereno da spoji predstavke, zbog događaja o kojima se u njima radi i

njihovog sličnog zakonodavnog konteksta. Sve predstavke su se odnosile na saglasnost objektivnog samostalnog oduzimanja u smislu člana 30 stava 1 Zakona o izgradnji sa Konvencijom.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je u svojoj praksi ranije zaključivao da trajno oduzimanje zemljišta i objekata predstavlja miješanje u pravo na mirno uživanje imovine. Ukazao je na to da član 1 Protokola br. 1 sadrži tri odvojena pravila. Prvim pravilom se ustanovljava načelo mirnog uživanja imovine, drugo pravilo se odnosi na lišenje imovine pod određenim uslovima, a trećim pravilom se državama priznaje pravo da kontrolišu korišćenje imovine u skladu sa opštim interesom i da obezbijede plaćanje kazni. Drugo i treće pravilo se odnose na konkretno zadiranje u prvo pravilo i treba ih tumačiti u svjetlu tog pravila.

Sud je u svojoj dosadašnjoj praksi povlačio razliku između mjere trajnog oduzimanja imovine vezane za krivično djelo i osudu optuženog lica i mjere trajnog oduzimanja koja se izriče nakon što je optuženi oslobođen krivice. Sud je zauzeo stav da trajno oduzimanje imovine vezane za krivično djelo i osudu optuženog lica predstavlja kaznu iz člana 1 Protokola br. 1. U drugim slučajevima trajnog oduzimanja imovine, Sud je bio na stanovištu da nije nužno da trajno oduzimanje potpada pod prvo ili pod drugo pravilo, jer tu važi treće pravilo iz člana 1 Protokola br. 1. Sud u ovom predmetu nije vidio razloga da odstupi od svojih ranijih zaključaka.

Sud je objasnio da svako miješanje u uživanje imovine od strane organa javne vlasti mora da bude u skladu sa zakonom. Sud je prilikom razmatranja trećeg pravila nastojao da utvrdi da li je ostvarena pravična ravnoteža između zahtjeva javnog interesa i interesa pojedinačnog preduzeća o kojem je riječ. Sud je prvo priznao da se legitimnost zakonodavstva o zaštiti životne sredine opšte uzev ne može dovoditi u pitanje, ali je utvrdio da sadašnja situacija ostavlja mjesta za sumnju u ostvarenje cilja na koji se država poziva kako bi oprav-

dala mjere protiv podnosilaca predstavki. Okolnosti u kojima su sva trajna oduzimanja sprovedena navela su Sud na sumnju u njihov doprinos zaštiti životne sredine.

Sud je potom naveo određene faktore koji su nužni za utvrđivanje srazmjernosti trajnih oduzimanja i cilja zaštite životne sredine. Prvi se odnosi na mogućnost primjene manje restriktivnih mjera, poput rušenja objekata koji nijesu u saglasnosti sa odgovarajućim propisima ili poništavanja urbanističkih planova. Drugi se odnosi na neograničenu prirodu sankcije koja pogađa i izgrađeno i neizgrađeno zemljište i područja koja pripadaju trećim licima. Treći se odnosi na stepen krivice ili nehata podnosilaca predstavki. Sud je pored toga istakao značaj procesnih obaveza iz člana 1 Protokola br. 1. Naveo je da licu u sudskom postupku o pravu na mirno uživanje imovine mora biti obezbijedena razumna mogućnost da iznese svoje argumente organima kako bi djelotvorno osporilo mjere kojima se krši njegovo pravo. Stoga je Sud zaključio da miješanje u prava iz člana 1 Protokola br. 1 nije legitimno ako ne postoji kontradiktorni postupak u skladu sa načelom jednakosti oružja.

Sud je pored toga konstatovao da automatsko određivanje mjere trajnog oduzimanja u slučajevima nezakonite izgradnje nije saglasno sa ovim procesnim načelima, budući da sudovima ne omogućava da istražuju šta bi bilo primjereno u okolnostima predmeta i da odmjere legitimni cilj u odnosu na prava pogođenih lica. Štaviše, preduzeća koja su podnijela predstavke nijesu bila strane u postupku i nijesu na raspolaganju imala nikakve procesne garancije. Sud je zaključio da je došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1 zbog nesrazmjernog karaktera mjere trajnog oduzimanja.

Član 7

Sud je stao na stanovište da je shodno članu 7 nužno da trajno oduzimanje bude predvidljivo i da ono može biti naloženo samo ako je utvrđen element lične odgovornost. Članom 7 se onemogućava izri-

canje krivičnih sankcija pojedincima prije prethodnog utvrđivanja i proglašenja njihove lične krivične odgovornosti. Sud je primijetio da je imovina podnosioca predstavki bila trajno oduzeta iako im nije dostavljena formalna osuđujuća presuda, čime je prekršeno njihovo pravo na pretpostavku nevinosti.

Kada je riječ o preduzećima, Sud je priznao da ona nijesu mogla biti strane u krivičnom postupku u to vrijeme na osnovu načela da pravna lica ne mogu da vrše krivična djela. Preduzeća su u tim postupcima predstavljala treća lica i nije se mogla utvrditi njihova odgovornost. Vlasti su ipak izrekle sankciju preduzećima koja su podnijela predstavke, s izuzetkom preduzeća *G.I.E.M. S.r.l.*, zbog postupanja njihovih zakonskih predstavnika, poput g. Đironde. S obzirom na načelo da neko lice ne može biti kažnjeno za djelo za koje neko drugi snosi krivičnu odgovornost, mjera trajnog oduzimanja koja je izrečena preduzećima koja nijesu bila strane u postupku predstavljala je povredu člana 7.

Tamo gde je domaći sud utvrdio postojanje svih aspekata nezakonite izgradnje, Sud je izjavio da to predstavlja utvrđivanje odgovornosti koja je u skladu sa zahtjevima iz člana 7. U slučaju g. Đironde, domaći sud je utvrdio njegovu krivičnu odgovornost, te je Sud zaključio da član 7 nije prekršen u odnosu na g. Đironda.

Član 6 stav 1 i član 13

Sud je utvrdio da nije neophodno da razmotri pritužbu preduzeća *G.I.E.M. S.r.l.* o povredi članova 6 i 13, budući da je već ta pitanja ispitao prilikom razmatranja pritužbi o povredama člana 7 i člana 1 Protokola br. 1.

Član 6 stav 2

Nakon što je sud u žalbenom postupku g. Đironda oslobodio krivice i ukinuo mjeru trajnog oduzimanja, Kasacioni sud je utvrdio da je nje-

gova odgovornost dokazana i ukinuo je odluku nižeg suda, pri čemu predmet nije vratio na ponovni postupak, a g. Đironda je proglasio krivim. Ovo je učinio iako je istekao rok za gonjenje krivičnog djela o kojem je riječ.

Sud je izjavio da se krivica ne može utvrditi ako je sud okončao postupak prije no što su prikupljeni dokazi i održan pretres, što bi sudu omogućilo da odluči o meritumu predmeta. Uzevši takođe u obzir da je zadatak suda da ispita primjenu zakona, a ne da preispituje činjenice, Sud je zaključio da je pravo g. Đironda na pretpostavku nevinosti iz člana 6 stava 2 prekršeno, jer je proglašen krivim, a da nije formalno osuđen.

Član 41

Sud je naveo da nije spreman da donese odluku o primjeni člana 41 i zadržao je pravo da naknadno odluči o tom pitanju u cjelosti, kao i da odredi naknadni postupak, uzimajući u obzir bilo kakav sporazum koji država i podnosioci predstavki postignu tokom naredna tri mjeseca.

PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU HUTTEN-CZAPSKA PROTIV POLJSKE

19. jun 2006.
(predstavka br. 35014/97)

1. Osnovne činjenice

Podnositeljka predstavke, Maria Hutten - Czapska, francuska je državljanka poljskog porekla, rođena je 1931. godine i živi u Francuskoj. Ona je vlasnik kuće i zemljišne parcele u gradu Gdinja (Gdynia), u Poljskoj.

Podnositeljka predstavke je jedna od 100.000 vlasnika nepokretnosti u Poljskoj pogođenih restriktivnim sistemom kontrole zakupa (od kog ima koristi oko 600.000 do 900.000 zakupaca), koji potiče iz zakona usvojenih pod bivšim komunističkim režimom. Sistem nameće veći broj ograničenja prava vlasnika, naročito utvrđivanje maksimuma zakupnine, koji je toliko nizak da vlasnici ne mogu čak ni da nadoknade troškove održavanja nepokretnosti, a kamoli da ostvare zaradu. Tokom Drugog svetskog rata imovinu podnositeljke koristila je nemačka vojska, a zatim u maju 1945. godine Crvena armija.

U maju 1945. godine deo kuće je dodeljen A. Z. Juna 1945. godine Gradski sud Gdinja je odlučio da kuća bude vraćena roditeljima podnositeljke predstavke. Oni su počeli renoviranje kuće, ali im je ubrzo naloženo da je napuste. Roditelji podnositeljke su neuspešno pokušavali da ponovo uđu u posed svoje imovine.

Sud je 18. septembra 1990. godine proglasio podnositeljku predstavke za naslednika imovine njenih roditelja i ona je jula 1991. godine preuzela upravljanje nad kućom. Podnositeljka je zatim pokrenula više neuspešnih postupaka - građanskih i upravnih - radi dobijanja prava korišćenja svoje imovine i iseljenja stanara.

U Poljskoj je 1994. godine primenjen sistem kontrole cene zakupa privatne imovine. Prema ovom sistemu, vlasnici su bili obavezni da sprovedu skupo održavanje nepokretnosti, ali su sprečeni da naplaćuju zakupninu koja bi pokrila te troškove. Prema jednom proračunu, zakupnina je pokrivala samo oko 60% troškova održavanja. Takođe su na snazi bila stroga ograničenja prekida ugovora o zakupu.

Zakon iz 1994. godine zamenjen je novim Zakonom iz 2001. godine, sa ciljem da poboljša situaciju, ali je zadržao sva ograničenja prekida ugovora o zakupu i obaveze u pogledu održavanja imovine i takođe uveo novi postupak kontrole povećanja zakupnine. Ustavni sud Poljske je 2000. godine utvrdio da je sistem kontrole zakupa nepokretnosti, i prema Zakonu iz 1994. i prema Zakonu iz 2001. godine, neustavan i da vlasnicima imovine nameće nesrazmeran i prekomeran teret. Odredbe koje su u pitanju ukinute su.

Nove odredbe (amandmani iz decembra 2004) stupile su na snagu 1. januara 2005. godine, čime je prvi put dozvoljeno da zakupnine koje prekoračuju 3% građevinske vrednosti iznajmljene imovine budu povećane do najviše 10% godišnje. Ove odredbe su zatim, nakon što ih je pred Ustavnim sudom osporio glavni tužilac Poljske, ukinute kao neustavne. Zakupci su sada napustili imovinu podnositeljke predstave.

2. Odluka Suda

Veće Suda je 22. februara 2005. godine zaključilo da je došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1, smatrajući da povreda potiče iz sistemskog problema povezanog sa nedostacima poljskih zakona.

Podnositeljka je 19. maja 2005. godine podnela zahtev da se slučaj uputi Velikom veću shodno članu 43 Konvencije i panel Velikog veća je 6. jula 2005. odobrio taj zahtev.

Podnositeljka predstavke se žalila da nije bila u mogućnosti ni da uđe u posed svoje imovine niti da naplati odgovarajuću zakupninu za njeno iznajmljivanje. Ona se pozvala na član 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju.

Član 1 Protokola br. 1

Veliko veće Evropskog suda složilo se sa procenom situacije podnositeljke predstavke postavljenom presudom Veća Suda, koje je zaključilo da su poljske vlasti podnositeljki predstavke nametnule „nerasazmeran i prekomeran teret“, koji ne može biti opravdan nikakvim opravdanim interesom zajednice.

Veliko veće je, međutim, dodalo da povreda imovinskih prava u slučaju podnositeljke predstavke nije isključivo povezana sa pitanjem nivoa naplative zakupnine, već se pre sastoji iz kombinovanog dejstva manjkavih odredaba o utvrđivanju zakupnine i različitih ograničenja prava vlasnika u pogledu ukidanja zakupa, zakonskih novčanih opterećenja koja su im nametnuta i nedostatka bilo kakvih zakonskih načina i sredstava da im se omogući, bilo da nadoknade ili umanje gubitke nastale u vezi sa održavanjem imovine bilo da neophodne popravke u opravdanim slučajevima dotira država.

Tačno je da je Poljska, koja je od komunističkog režima nasledila akutan nedostatak stanova dostupnih za iznajmljivanje za prihvatljiv nivo zakupnine, morala da reši izuzetno teška i društveno osetljiva pitanja u vezi sa mirenjem suprotstavljenih interesa. Morala je da obezbedi imovinska prava vlasnika i poštuje društvena prava stanara, koji su često pojedinci u osetljivoj poziciji. I pored svega toga, opravdani interesi zajednice u takvim situacijama zahtevaju pravično raspoređivanje novčanog i društvenog tereta koji potiče iz transformacije i reforme stambene ponude zemlje. Taj teret nije mogao, kao u slučaju podnositeljke predstavke, biti prebačen na jednu određenu društvenu grupu, ma kako značajni bili interesi druge grupe ili društva u celini.

U svetlu gorenavedenog i imajući u vidu dejstvo zakona o kontroli zakupa tokom celokupnog razmatranog vremenskog perioda na prava podnositeljke predstavke i drugih u sličnom položaju, Evropski sud je smatrao da Poljska nije uspostavila zahtevanu pravičnu ravnotežu između opštih interesa zajednice i zaštite prava na imovinu. Stoga je došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju.

Član 46

Primena postupka pilot-presude

Veliko veće se složilo sa zaključkom Veća da je slučaj podnositeljke predstavke pogodan za primenu postupka pilot-presude.

Opšte je poznato da sprovođenje zakona o stanovanju može dovesti do posledica po imovinska prava velikog broja ljudi čije su nepokretnosti iznajmljene prema sistemu kontrole zakupa. Osamnaest sličnih predstavlki čeka na suđenje pred Evropskim sudom, uključujući i jednu koju je zajednički podnelo oko 200 vlasnika. Evropski sud je, međutim, primetio da utvrđivanje „sistemskog problema“, koji opravdava primenu postupka pilot-presude, ne mora nužno da bude povezano sa ili zasnovano na datom broju predstavlki koje već čekaju na suđenje. U kontekstu sistemskih ili suštinskih povreda potencijalni dotok budućih slučajeva takođe je značajan faktor u smislu sprečavanja nagomilavanja ponovljenih slučajeva pred Sudom, što ometa delotvorno razmatranje drugih slučajeva koji ukazuju na povrede, nekad ozbiljne, prava za čiju je zaštitu odgovoran.

Opšte mere

Evropski sud za ljudska prava je primetio da je jedan od zahteva postupka pilot-presude da se procena situacije na koju se žalilo u pilot-slučaju nužno pruža van isključivih interesa pojedinačnog podnosioca predstavke i zahteva da ispita taj slučaj iz perspektive opštih mera koje moraju biti preduzete u interesu drugih koji mogu biti po-

gođeni. Imajući u vidu sistemsku prirodu temeljnog problema, činjenica da je imovina podnositeljke predstavke napuštena nije sprečila Sud da utvrdi da li je uklonjen uzrok povrede za druga lica.

Nije na Sudu da odredi koji je najbolji način za ispravljanje situacije ili kako interesi vlasnika u izvlačenju dobiti treba da budu uravnoteženi sa drugim interesima koji su u pitanju. Međutim, Sud je uzgred primetio da mnoge mogućnosti otvorene državi sigurno uključuju i mere na koje je ukazao Ustavni sud u svojim Preporukama od juna 2005. godine, postavljajući okvire mehanizma za uravnotežavanje interesa vlasnika i stanara i kriterijume o tome šta se može smatrati za „najniži zakup“, „ekonomski opravdani zakup“ ili „pristojnu dobit“.

Član 41

Evropski sud je smatrao da pitanje primene člana 41 (pravična nadoknada) Evropske konvencije nije spremno za odluku u pogledu zahteva podnositeljke predstavke za nadoknadu materijalne štete i dodelio joj 30.000 evra na ime nematerijalne štete i 22.500 evra na ime troškova postupka.

3. Komentar

Veliko veće je ponovilo većinu tvrdnji Veća iz njegove presude od 22. februara 2005. godine u pogledu povrede imovinskih prava.

Veliko veće je sledilo put Veća i u pogledu pitanja prema članu 46, obavezujuće snage presuda. Poljska Vlada je prigovorila na ispitivanje ovog slučaja prema takozvanom postupku pilot-presude, koji je Sud koristio veći broj puta (vidi slučaj Broniowski protiv Poljske, presuda od 22. juna 2004, i sličan, iako ne direktno povezan, slučaj Lukenda protiv Slovenije, presuda od 6. oktobra 2005). Korišćenjem ovog postupka, Sud identifikuje sistemske probleme u državama članicama i nalaže tuženoj vladi da preduzme mere radi ispravljanja

ovih problema. Veliko veće je ovaj slučaj smatralo odgovarajućim za postupak pilot-presude, pošto je veliki broj ljudi direktno ili indirektno pogođen pitanjima poteklim iz sistemskog problema u Zakonu o kontroli zakupnina. On je stoga naložio Vladi da preduzme opšte mere shodno članu 46 Konvencije.

U protivnom mišljenju, sudija Zagrebelsky je kritikovao upotrebu postupka pilot-presude od strane Suda, tvrdeći da korišćenje člana 46 Konvencije na ovaj način stvara erga omnes dejstvo, koje nije u skladu sa članom 46, koji nalaže obavezujuće dejstvo presude inter partes.

Ove tvrdnje je komentarisao sudija Zupančič, koji je zauzeo pragmatičniji stav, ističući da bi, u slučaju da ovaj postupak nije korišćen u predmetu *Broniowski*, Sud morao da razmatra 80.000 sličnih slučajeva „prepisujući” početnu presudu. On je takođe istakao da je prema travaux préparatoires Konvencije član 41 (pravična nadoknada) u stvari početno namenjen da ima erga omnes obavezujuće dejstvo, ali je tekst kasnije promenjen iz političkih razloga radi zaštite „nacionalnog suvereniteta”. Sudija Zupančič je zatim pitao da li bi bilo bolje po nacionalni suverenitet Poljske da bude osuđena od strane Suda 80.000 puta i plati sve troškove ili da Sud ukaže na to odakle problem potiče i koje mere mogu biti preduzete kako bi se rešio.

PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU JAHN I OSTALI PROTIV NEMAČKE

30. jun 2005.

(predstavke br. 46720/99, 72203/01 i 72552/01)

1. Osnovne činjenice

Pet podnosilaca predstavki su nemački državljani, rođeni između 1940. i 1947. godine i žive u Nemačkoj.

Podnosioci predstavki su nasledili zemljište dodeljeno njihovim precima, pod izvesnim ograničenjima raspolaganja, u sklopu zemljišne reforme sprovedene 1945. godine u delu Nemačke pod okupacijom Sovjetskog Saveza. Vlasnici preraspodeljenog zemljišta u to vreme nazivani su novi poljoprivrednici.

Zakon Modrow je stupio na snagu 16. marta 1990. godine u Demokratskoj Republici Nemačkoj (DRN). Tim zakonom su ukinuta do tada važeća ograničenja, nakon čega su oni u posedu zemljišta dobili puno pravo vlasništva nad njim.

Međutim, nakon ponovnog ujedinjenja Nemačke, neki naslednici lica koja su dobila zemljište prema zemljišnoj reformi, uključujući i podnosioc predstavke, bili su prinuđeni da poreskim vlastima svog okruga bez nadoknade prenesu vlasništvo nad zemljištem u skladu sa drugim Amandmanom na Zakon o imovinskim pravima, koji je nemački Parlament usvojio 14. jula 1992. godine. Ovaj Amandman predviđa da naslednici vlasnika zemljišta dobijenog u sklopu zemljišne reforme moraju da prenesu vlasništvo poreskim vlastima ako, 15. marta 1990. godine, ne vrše delatnost na polju poljoprivrede, šumarstva ili prehrambene industrije u DRN, nisu vršili delatnost na tim poljima tokom prethodnih deset godina i nisu članovi poljoprivredne zadruge u DRN.

2. Odluka Suda

Prema tvrdnji podnosioca predstavki, obaveza prenosa vlasništva nad zemljištem bez nadoknade, u skladu sa drugim Amandmanom na Zakon o imovinskim pravima od 14. jula 1992. godine, predstavljala je povredu prava na mirno uživanje imovine jemčeno članom 1 Protokola br. 1. Oni su takođe tvrdili da su bili žrtve diskriminacije protivno članu 14 Konvencije u vezi sa članom 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je ponovio da se oduzimanje imovine bez ikakve nadoknade može smatrati opravdanim prema članu 1 Protokola br. 1 samo u izuzetnim okolnostima. On je stoga ispitivao, u svetlu jedinstvenog konteksta ponovnog ujedinjenja Nemačke, da li se posebne okolnosti ovog slučaja mogu smatrati opravdanjem za nedostatak bilo kakve nadoknade.

Kao prvo, Sud je uzeo u obzir okolnosti usvajanja Zakona Modrow, od strane parlamenta koji nije izabran demokratskim putem, tokom prelaznog perioda između dva režima. U tim okolnostima, čak i da su podnosioci predstavki dobili formalna imovinska prava, nisu mogli biti sigurni da će njihov pravni status ostati nepromenjen.

Evropski sud je takođe imao u vidu prilično kratak vremenski period između ponovnog ujedinjenja Nemačke i usvajanja drugog Amandmana na Zakon o imovinskim pravima.

Na kraju, Evropski sud je zaključio da su razlozi za usvajanje drugog Amandmana na Zakon o imovinskim pravima takođe značajan činilac koji treba razmotriti. Ne može se smatrati da je Parlament SRN postupao nerazumno u težnji da ispravi dejstvo Zakona Modrow radi ostvarenja socijalne pravde, tako da sticanje punog vlasništva od strane naslednika nad zemljom dobijenom prema zemljišnoj reformi

ne zavisi od delanja vlasti DRN u to vreme. Imajući u vidu „iznenadnu dobit“ od koje su podnosioci nesumnjivo imali koristi sprovođenjem Zakona Modrow prema pravilima primenljivim u DRN na naslednike zemljišta dobijenog u sklopu zemljišne reforme, činjenica da je ovo učinjeno bez isplaćivanja nadoknade nije nesrazmerna.

U tim okolnostima, i imajući u vidu naročito nesigurnost pravnog statusa naslednika i razloge socijalne pravde na koje su se pozvale nemačke vlasti, Sud je zaključio da u jedinstvenom kontekstu ponovnog ujedinjenja Nemačke nedostatak bilo kakve nadoknade nije poremetio „pravičnu ravnotežu“ koja mora biti uspostavljena između zaštite imovine i zahteva opšteg interesa. Stoga nije došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1.

Član 14 uzet u sprezi sa članom 1 Protokola br. 1

Kako su odredbe Zakona iz 1992. godine zasnovane na objektivnom i razumnom opravdanju, Evropski sud je zaključio da nije došlo do povrede člana 14 Konvencije u vezi sa članom 1 Protokola br. 1.

3. Komentar

U presudi Veća od 22. januara 2004. godine, Sud je utvrdio povredu člana 1 Protokola br. 1 u ovom slučaju, smatrajući da je nedostatak isplate nadoknade podnosiocima predstavki značio da su oni podnosili nesrazmeran teret u postupku uravnotežavanja interesa između države i podnosilaca. Slučaj je upućen Velikom veću na zahtev nemačke Vlade shodno članu 43 Evropske konvencije.

Za razliku od Veća, Veliko veće je zaključilo da nedostatak nadoknade ne predstavlja povredu Konvencije. Ova odluka je donesena sa 11 glasova prema šest. Većina je naglasila da je državama data široka sloboda odlučivanja pri donošenju zakona u kontekstu promene političkog ili društvenog režima. Oni su zatim zaključili da su postojale

posebne okolnosti u svetlu ponovnog ujedinjenja Nemačke koje su opravdale nedostatak nadoknade.

U svom protivnom mišljenju, sudija Pavlovski je ukazao na činjenicu da je oko 50.000 lica bilo u istom položaju i da ne može da vidi „javni interes“ u lišavanju tako velikog broja nemačkih građana njihovih imovinskih prava.

Sudije Costa, Borrego Borrego, Ress i Botoucharova naglasili su da izraz „jedinstveni kontekst“ sa kojim je većina opisala ponovno ujedinjenje Nemačke ne treba da bude zloupotrebljen, pošto je u svojoj burnoj istoriji Evropa iskusila veliki broj „jedinstvenih konteksta“. Sudija Ress je u svom odvojenom mišljenju ovo dalje razvio, tvrdeći da je uvođenje pojma „izuzetnih okolnosti“, kao ratio decidendi koji opravdava izuzetak prema članu 1 Protokola br. 1, veoma opasan korak u razvijanju tumačenja Konvencije. Ako Sud prihvati da izuzetne okolnosti mogu opravdati mešanje države u prava pojedinca, to je, prema njegovom mišljenju, pristup koji favorizuje interese države u odnosu na potrebu zaštite ljudskih prava.

PRESUDA U PREDMETU BIVŠI KRALJ GRČKE I OSTALI PROTIV GRČKE

23. novembar 2000.
(predstavka br. 25701/94)

1. Osnovne činjenice

Predstavku su podneli bivši kralj Grčke, njegova sestra - princeza Irena, i njegova tetka - princeza Ekaterini. Prvi i treći podnosilac predstavke žive u Ujedinjenom Kraljevstvu, a drugi podnosilac predstavke u Španiji.

Slučaj se odnosi na vlasništvo nad imovinom bivšeg kralja Grčke i kraljevske porodice. Nakon izbora održanih u jesen 1993. godine, vlada pod vođstvom g. Papandreua ponovo je došla na vlast u Grčkoj. Nova vlada je objavila svoju nameru da razreši pitanja u vezi sa vlasništvom bivše kraljevske porodice, da bi povratila „ustavni poredak i istorijsko sećanje“ i zadovoljila „demokratski osećaj grčkog naroda, izražen na referendumu iz 1974. godine“ (ishod ovog referenduma je bio u korist parlamentarne republike). Vlada je konačno donela Zakon broj 2215/1994, koji je grčki Parlament usvojio 16. aprila 1994. godine, a koji je stupio na snagu 11. maja 1994. godine. Shodno članu 2 ovog zakona, grčka država je postala vlasnik pokretne i nepokretne imovine podnosioca predstavke. U ovom zakonu ne postoji odredba koja predviđa kompenzaciju. Specijalni vrhovni sud je utvrdio 25. juna 1997. godine da je Zakon broj 2215/1994 ustavan, što je učinilo nedelotvornim bilo kakav budući pokušaj podnosioca predstavke da traže sudsku zaštitu svojih vlasničkih prava.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili da je bilo povređeno pravo na mirno uživanje imovine i pravo da se ne bude podvrgnut diskriminaciji u

ovom pogledu, kako je jemčeno članom 1 Protokola br. 1 uzetog samostalno i u vezi sa članom 14 Evropske konvencije o ljudskim pravima.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je smatrao da su sporni posedi, naime imanja Tatoi, Polyendri i Mon Repos, bili vlasništvo podnosioca predstavke kao privatnih lica, a ne u njihovom svojstvu članova kraljevske porodice. Prema tome, ti posedi su predstavljali „vlasništvo“ za potrebe člana 1 Protokola br. 1, koji je stoga primenljiv u ovom slučaju.

Pošto je utvrdio da je pre stupanja na snagu Zakona broj 2215/1994 imovina koja je u pitanju pripadala podnosiocima predstavke, Sud je, kao i Komisija, smatrao da je 1994. godine došlo do mešanja u pravo podnosioca predstavke na mirno uživanje imovine, koje predstavlja „lišavanje“ imovine u okviru značenja druge rečenice prvog stava člana 1 Protokola br. 1. Sud je stoga trebalo da ispita da li je mešanje na koje su se podnosioci žalili moglo biti opravdano po toj odredbi.

Evropski Sud je smatrao da je lišavanje bilo predviđeno zakonom (Zakon broj 2215/1994) i da je težilo opravdanom cilju „u javnom interesu“, kako je zahtevano članom 1 Protokola br. 1. Međutim, pri mešanju u mirno uživanje imovine mora biti uspostavljena pravična ravnoteža između zahteva opšteg interesa zajednice i zahteva zaštite temeljnih prava pojedinca. Konkretno, mora postojati razumna srazmera između upotrebljenih sredstava i cilja čijem se ostvarenju teži putem bilo kakve mere kojom se lice lišava imovine. Uslovi nadoknade (kompenzacije) predviđeni zakonom od ključne su važnosti za procenu da li je sporna mera uspostavila neophodnu pravičnu ravnotežu i, naročito, da li nameće podnosiocima predstavke nesrazmeran teret. U vezi sa tim, Sud je već ranije utvrdio da će oduzimanje imovine bez plaćanja iznosa u razumnom odnosu prema njenoj vrednosti u normalnim okolnostima predstavljati nesrazmerno mešanje, a da potpuni izostanak nadoknade može biti smatran opravdanim po članu 1 Protokola br. 1 samo u izuzetnim okolnostima.

U ovom slučaju, u Zakonu broj 2215/1994 nije bilo predviđeno davanje nadoknade. Evropski sud za ljudska prava je smatrao da Vlada nije uspjela da zadovoljavajući odgovor na pitanje zašto grčke vlasti nisu dodelile nikakvu nadoknadu podnosiocima predstavke za oduzimanje njihove imovine. On je prihvatio da je grčka država mogla bona fidei da smatra da su izuzetne okolnosti opravdale izostanak nadoknade, ali ovakva procena nije bila podržana objektivnim okolnostima. Stoga je Sud smatrao da izostanak bilo kakve nadoknade za lišavanje podnosilaca predstavke imovine ometa, na štetu podnosioca predstavke, pravičnu ravnotežu između zaštite imovine i zahteva javnog interesa. Stoga je postojala povreda člana 1 Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima.

Član 14 uzet zajedno sa članom 1 Protokola br. 1

Pošto je već utvrdio povredu u vezi sa pravom podnosioca predstavke na mirno uživanje imovine, Sud nije smatrao neophodnim da ispituje njihovu tvrdnju da je došlo do povrede člana 14 uzetog zajedno sa članom 1 Protokola br. 1.

Član 41

Sud je smatrao da još uvek ne može da odluči o pitanju primene člana 41 (pravično obeštećenje). Prema tome, on je ostavio ovo pitanje za kasnije razmatranje, kada će uzeti u obzir i eventualni sporazum koji bi mogao biti postignut između tužene vlade i podnosioca predstavke.

3. Komentar

U ovom slučaju Sud je bio pozvan da ispita jedan od aspekata problema koji se javljaju kao posledica smene oblika vladavine. Sud je već ispitivao imovinske sporove koji su proistekli iz delovanja socijalističkih režima u više zemalja centralne i istočne Evrope (vidi, na primer,

slučaj Vasilescu protiv Rumunije, 22. maj 1998. godine). Slučaj Bivši kralj Grčke i ostali protiv Grčke postavlja neka bitna pravila u vezi sa statusom imovine koja je bila na raspolaganju članovima kraljevske porodice pre nego što su u njihovim zemljama uspostavljeni republikaški režimi. Veliko veće Suda, koje je odlučivalo u ovom slučaju, uključivalo je sudije iz više zemalja u kojima su vladari svrgnuti kada su socijalistički režimi stupili na vlast. Svi, osim dvojice sudija, odlučno su odbacili tvrdnje grčke Vlade da su posedi o kojima je reč bili u vlasništvu kraljevske porodice samo u vezi sa njihovim statusom poglavara države i smatrali su da je činjenica da grčka država nije uspostavila opšta pravila kojima se rešava status kraljevske porodice predstavljala jedan od odlučujućih faktora. Grčki i slovenački sudija su smatrali da su posedi bili podvrgnuti sui generis režimu - da su bili delom javna, a delom privatna svojina, što je isključivalo primenu člana 1 Protokola br. 1. Sud je ponovo potvrdio svoje viđenje koje je izrazio u slučaju Papamichalopoulos protiv Grčke, od 31. oktobra 1995. godine, da nepostojanje nadoknade ne čini oduzimanje imovine eo ipso nepravilnim, ali je takođe ponovio svoje mišljenje u slučaju Holy Monasteries protiv Grčke, od 9. decembra 1994. godine, da oduzimanje imovine bez nadoknade može biti opravdano samo u izuzetnim okolnostima. (Opšta načela međunarodnog prava na koja se poziva u prvom stavu Protokola br. 1 u principu podrazumevaju pravo po kome strancima mora biti isplaćena nadoknada za lišavanje imovine. U slučaju kada bivši vladari i njihove porodice nisu više građani države u vreme lišavanja imovine oni mogu zahtevati ovo automatsko pravo na nadoknadu.) Sud je, međutim, primetio da će činjenica da je grčka Vlada 'otpisala' porez na imovinu, koji bi bivša kraljevska porodica inače bila obavezna da plati, kasnije biti uzeta u obzir kada Sud bude donosio odluku po pitanju pravične nadoknade. Važno je primetiti da su sve mere bile nametnute u vreme kada je Grčka već bila potpisnik Evropske konvencije o ljudskim pravima. Da je kraljevska porodica bila lišena imovine pre nego što je Grčka postala potpisnik Konvencije, član 1 Protokola br. 1 bio bi neprimenljiv *rationae temporis*.

PRESUDA U PREDMETU KLAUZ PROTIV HRVATSKE

18. jul 2013.
(predstavka br. 28963/10)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac ove predstavke, g. Klauz, uhapšen je i odveden u stanicu policije, gde ga je tokom saslušanja koje je trajalo četiri sata tukao službenik policije M. B.

Državno tužilaštvo je optužilo M. B. za krivično delo zlostavljanja tokom obavljanja službene dužnosti, a Opštinski sud je M. B. proglasio krivim i osudio ga na kaznu zatvora od tri meseca, uslovno na godinu dana, jer je podnosilac predstavke pretrpeo samo lake telesne povrede.

Podnosilac predstavke je 30. oktobra 1998. godine pokrenuo parnični postupak protiv države u Opštinskom sudu, tražeći naknadu štete za pretrpljeno zlostavljanje. Opštinski sud je pribavio mišljenje medicinskog veštaka, koji je naveo da je podnosilac predstavke imao nekoliko povreda koje nisu ostavile trajne posledice, ali da je trpeo bol, kao i intenzivni istinski strah tokom incidenta.

Pravna zastupnica podnosioca predstavke zahtevala je isplatu naknade štete u visini od 335.000¹ HRK, od čega 300.000 HRK za duševnu bol uzrokovanu zlostavljanjem, 15.000 HRK za pretrpljeni fizički bol i 20.000 HRK za pretrpljeni strah.

Opštinski sud je u presudi od 17. septembra 2002. podnosiocu predstavke dosudio ukupno 14.500 HRK na ime naknade nematerijalne štete i 3.553,31 HRK na ime naknade troškova. Ostatak zahteva za na-

¹ U vreme izricanja ove presude, 10 HRK je iznosilo približno 1,33 evra.

knadu (320.500 HRK) podnosioca predstavke je odbio i naložio mu da državi isplati 26.197,87 HRK na ime parničnih troškova koji se odnose na naknadu Državnom tužilaštvu za zastupanje države. Budući da je podnosiocu predstavke dosuđeno 4,3% od ukupno potraživanog iznosa naknade štete, smatralo se da je u tom postotku uspeo s potraživanjem u postupku naknade štete, a da je država uspeła s preostalim 95,7% potraživanja. Troškovi su odmereni u skladu s tim postocima.

Nakon što je Županijski sud odbio žalbu podnosioca predstavke, on je od Vrhovnog suda zatražio reviziju, te je taj sud delimično preinačio odluke nižih sudova i dodelio mu naknadu u iznosu od 24.000 HRK na ime nematerijalne štete i 8.300 HRK na ime troškova. Podnosiocu predstavke je takođe naloženo da državi isplati 19.000 HRK na ime troškova.

Podnosilac predstavke je 19. oktobra 2007. podneo ustavnu tužbu na presudu Vrhovnog suda, u kojoj je tvrdio da je prekršeno njegovo ustavno pravo na slobodu i zabranu zlostavljanja. Ustavni sud je odbio njegovu tužbu.

2. Odluka Suda

Pozvavši se na član 3, podnosilac predstavke se žalio da je bio podvrgnut zlostavljanju i da je službenik policije koji ga je zlostavljao dobio samo uslovnu kaznu zatvora. Podnosilac predstavke se takođe žalio na nedovoljnu naknadu koja mu je dosuđena u parničnom postupku.

Pored toga se žalio da su domaći sudovi prekršili član 6 stav 1 Konvencije jer su mu naložili da državi plati troškove koji su bili viši od naknade koja mu je dosuđena za zlostavljanje od strane službenika policije.

Podnosilac predstavke se takođe žalio na to da dužina parničnog postupka nije bila u saglasnosti sa zahtevom o „razumnom roku“ iz člana 6 stava 1.

Prihvatljivost

Sud je pritužbe podnosioca predstavke o kršenju materijalnog aspekta člana 3 proglašio neprihvatljivim, jer se zlostavljanje na koje se žalio dogodilo pre 7. novembra 2007, dana kada je Konvencija stupila na snagu u odnosu na Hrvatsku. Sud je takođe neprihvatljivim proglašio pritužbe podnosioca predstavke o kršenju procesnog aspekta člana 3, jer nije poštovao pravilo o podnošenju predstavke u roku od šest meseci.

Sud je smatrao da ostatak pritužbe podnosioca predstavke o nedovoljnosti naknade koja mu dosuđena treba da razmotri shodno članu 13. S obzirom na to da se član 13 mora razmatrati u vezi sa drugim odredbama, a da je tvrdnja o povredi člana 3 proglašena neprihvatljivom, Sud je i ovu pritužbu proglašio neprihvatljivom.

Kada je reč o statusu žrtve podnosioca predstavke, država je tvrdila da troškovi koje je domaći sud podnosiocu predstavke naložio da plati državi nisu viši od naknade koja mu je dosuđena, te da ne može da tvrdi kako je žrtva navodne povrede člana 6 stava 1. Premda je priznao činjenicu da su troškovi čija je isplata naložena podnosiocu predstavke na kraju zaista bili niži od naknade koja mu je dosuđena, Sud je smatrao da podnosilac predstavke i dalje može tvrditi da je žrtva povrede na koju se žali, s obzirom na to da značajno smanjenje dodeljene naknade – koje je rezultat njegove obaveze da plati troškove – može uzrokovati povredu člana 6 stava 1.

Sud je takođe odbacio primedbe države da podnosilac predstavke nije iscrpeo domaće lekove, da je prekršio pravilo o podnošenju predstavke u roku od šest meseci i da je navodno zloupotrebio pravo na podnošenje predstavke.

Sud je proglašio neprihvatljivom pritužbu podnosioca predstavke o navodnoj povredi člana 6 stava 1 zbog predugog trajanja postupka.

Član 6 stav 1

Podnosilac predstavke se žalio na povredu svojih prava iz člana 6 stava 1 jer mu je naloženo da nadoknadi troškove zastupanja države u parničnom postupku od strane Državnog tužilaštva, koji su iznosili približno 79% od naknade koju su domaći organi naložili državi da njemu isplati za zlostavljanje, uprkos činjenici da su hrvatski sudovi nedvosmisleno priznali njegovo pravo na naknadu od strane države za nematerijalnu štetu prouzrokovanu zlostavljanjem koje je pretrpeo.

Sud je ponovio načelo koje je izneo u svojoj presudi u predmetu Stankov – da nametanje značajnog finansijskog opterećenja nakon okončanja postupka itekako može da predstavlja ograničenje prava na sud i konstatovao je da pritužbu o preteranim troškovima postupka treba razmotriti kao pritužbu o pristupu sudu.

U hrvatskom Zakonu o parničnom postupku postojalo je pravilo da „gubitnik plaća”, po kojem neuspešna stranka mora da plati sudske troškove uspešne stranke, a kada je stranka bila delom uspešna u postupku, sud može toj stranci da naloži da nadoknadi odgovarajući deo troškova druge stranke u postupku u razmeri koja odgovara njenom uspehu u postupku. U parničnim predmetima se ovi troškovi izračunavaju u odnosu na vrednost predmeta spora koja je naznačena u zahtevu. Kada sud utvrdi da je zahtev za naknadu štete protiv tuženog osnovan, ali da je iznos zahtevane naknade previsok, on tuženom nalaže da isplati odštetu tužiocu, premda istovremeno može da naloži tužiocu da plati troškove postupka tuženog. Svrha ovih pravila bila je da tužene zaštiti od previsokih potraživanja tužilaca. S obzirom na to da su ova pravila parničnog postupka odvrćala potencijalne tužioce od podnošenja (preuveličanih) zahteva sudovima, Sud je smatrao da se ona mogu smatrati ograničenjem prava na pristup sudu.

Sud je smatrao da se takvo ograničenje ne može samo po sebi smatrati nesaglasnim sa članom 6 stavom 1. Međutim, iznos procenjenih

troškova u svetlu konkretnih okolnosti određenog predmeta predstavlja bitan faktor prilikom utvrđivanja da li je neko lice uživalo pravo na pristup sudu. Ograničenje koje utiče na pravo na pristup sudu nije saglasno sa članom 6 stavom 1 osim ako ne teži ostvarenju legitimnog cilja i ako ne postoji razumni odnos srazmernosti između primenjenih sredstava i legitimnog cilja.

Sud je u ovom predmetu konstatovao da ova pravila, opšte uzev, teže ostvarenju legitimnog cilja obezbeđivanja valjanog sprovođenja pravde i zaštite prava drugih, uključujući i parnični postupak u kojem je država jedna od stranaka, jer obeshrabruju neopravdano parničenje i preterane troškove.

Sud je naveo da on u kontekstu člana 6 stava 1 ne može razmatrati da li je iznos koji je podnosiocu predstavke dosuđen za zlostavljanje od strane službenika policije dovoljan. Jedino pitanje koje Sud ima pravo da razmotri na temelju člana 6 stava 1 jeste da li je pravo podnosioca predstavke na pristup sudu bilo neopravdano ograničeno usled naloga suda da on državi plati troškove zastupanja od strane Državnog tužilaštva, koji su jednaki advokatskim naknadama.

Iako su podnosilac predstavke i njegova zastupnica u najmanju ruku imali indikacije da je zahtev za naknadu štete u iznosu od 300.000 HRK za duševnu bol koju je pretrpeo zbog zlostavljanja od strane vlasti verovatno preteran, Sud je primetio da je dodavanje troškova države troškovima advokata samog podnosioca predstavke za posledicu imalo to da je on izgubio skoro celu naknadu koja mu je dosuđena i da zapravo nije dobio gotovo ništa. Po mišljenju Suda, ponašanje podnosioca predstavke tokom postupka o kojem je reč, odnosno podnošenje preteranog zahteva za naknadu štete, ne može da opravda tako značajno smanjenje dosuđene naknade.

Sud je konstatovao da su domaći sudovi odredbe primenjivali mehanički i da nisu u dovoljnoj meri uzimali u obzir konkretne okolnosti predmeta, naročito činjenicu da se odnosio na naknadu zbog zlo-

stavljanja od strane policije. Pored toga, nije bilo dokaza da je država, koju je zastupalo Državno tužilaštvo, pretrpela bilo koje dodatne troškove zbog činjenice da je podnositelj predstavke zahtevao previsoku naknadu. Stoga odluke domaćih sudova nisu bile srazmerne legitimnom cilju kojem su težila pravila parničnog postupka, a primena tih pravila u ovom predmetu za posledicu je imala ograničenje koje je zadiralo u samu suštinu prava podnosioca predstavke na pristup sudu. Sud je stoga utvrdio povredu člana 6 stava 1.

Član 1 Protokola br. 1

Budući da je potraživanje naknade štete podnosioca predstavke u iznosu koji mu je dosuđen priznato pravosnažnom presudom Vrhovnog suda, Sud je smatrao da je to potraživanje dovoljno utvrđeno kako bi se smatralo „imovinom“ zaštićenom članom 1 Protokola br. 1. Sud je konstatovao da je značajno smanjenje iznosa naknade, uzrokovano obavezom plaćanja troškova postupka, predstavljalo zadiranje u pravo podnosioca predstavke na mirno uživanje imovine. S obzirom na to da ovim zadiranjem nije ostvarena pravična ravnoteža između opšteg interesa o kojem je reč i prava podnosioca predstavke na mirno uživanje imovine, Sud je utvrdio povredu člana 1 Protokola br. 1.

Član 41

Sud je Hrvatskoj naložio da podnosiocu predstavke isplati ukupno 8.800 evra za sve vrste štete.

PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU KOEPECKÝ PROTIV SLOVAČKE

28. septembar 2004.
(predstavka br. 44912/98)

1. Osnovne činjenice

Otac podnosioca predstavke, g. Juraja Kopeckog (Kopecký), godine 1959. osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od godinu dana i novčanu kaznu zbog nezakonitog posedovanja određenog broja zlatnika i srebrnjaka koji su mu oduzeti. Presuda iz 1959. ukinuta je 1992. godine shodno Zakonu o sudskoj rehabilitaciji iz 1990. godine i Zakonu o vansudskoj rehabilitaciji iz 1991. godine (Zakon iz 1991. godine), a podnosilac predstavke je podneo zahtev za povraćaj očevih kovanica. Okružni sud je odobrio njegov zahtev i naložio Ministarstvu unutrašnjih poslova da kovanice vrati podnosiocu predstavke. Naveo je da se u ovom slučaju ne može, kao obično, zahtevati od lica koje traži povraćaj pokretne imovine da navede lokaciju te imovine i da se pretpostavlja da se novac i dalje nalazi u posedu Ministarstva unutrašnjih poslova u Bratislavi budući da nisu predloženi dokazi da nije tamo deponovan.

Ministarstvo je 1995. izjavilo žalbu na ovu odluku, tvrdeći da su svi spisi vezani za lokaciju kovanica uništeni i da podnosilac predstavke i dalje snosi teret dokazivanja mesta gde su one deponovane. Regionalni sud u Bratislavi je 1997. usvojio odluku u korist Ministarstva i izjavio da podnosilac predstavke zaista nije dokazao gde su kovanice deponovane, kao što je to propisano zakonom. Regionalni sud je priznao da se podnosilac predstavke suočava sa teškoćama u pronalazenju kovanica i ispitao je svedoka koji je u to vreme radio u nadležnoj državnoj službi. Međutim, taj svedok nije bio upoznat sa ovim predmetom. Regionalni sud je zaključio da nije nužno da ispita još dva svedoka, od kojih je jedan zapravo prisustvovao popisu zlatnika

i srebrnjaka, jer su oni prestali da rade u upravi 1958, odnosno 1960. godine i nemaju nikakvih dodatnih saznanja o ovom predmetu. Vrhovni sud je odbio potonju žalbu podnosioca predstavke, složivši se sa stavom nižeg suda da je podnosilac predstavke bio u obavezi da navede lokaciju kovanica, ali da to nije učinio. Budući da je toliko mnogo vremena prošlo otkad su kovanice oduzete, Vrhovni sud je stao na stanovište da nije dovoljno dokazati u čijem se posedu kovanice u to vreme nalaze. Po tumačenju nacionalnog suda, shodno Zakonu iz 1991. godine, podnosilac predstavke je u obavezi da locira konkretnu imovinu o kojoj je reč, a ne samo predmete iste vrste, pre nego što mu ta konkretna imovina može biti vraćena.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se požalio Sudu na povredu člana 1 Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, jer je zbog odbijanja njegovog zahteva sprečen da neometano uživa u imovini svog oca.

Veće Suda je u presudi od 7. januara 2003. konstatovalo da dokazi koje mu je podnosilac predstavke predočio sadrže detaljan popis kovanica i službeni zapisnik u kojem je navedeno kada su deponovane u Ministarstvu unutrašnjih poslova, koje nije pružilo nikakvo uverljivo objašnjenje zašto kovanice više nisu u njegovom posedu. Veće je primetilo da podnosilac predstavke nije bio u mogućnosti da uđe u trag kovanicama nakon što su deponovane u Ministarstvu unutrašnjih poslova iz razloga koji se mogu pripisati javnim vlastima. Stoga je bio lišen svake mogućnosti da ispuni obavezu i dokaže gde su se kovanice nalazile u vreme kada je Zakon počeo da se primenjuje. Veće je zato utvrdilo povredu člana 1 Protokola br. 1. Predmet je potom upućen na razmatranje Velikom veću, u skladu sa članom 43 Konvencije.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je prvo naveo ustaljena načela vezana za član 1 Protokola br. 1.

Konstatovao je da ova da ova odredba ne jemči pravo na sticanje imovine i da se odnosi samo na „imovinu“ podnosioca predstavke. Ne može se tumačiti kao da državama ugovornicama nameće opštu obavezu da vrate imovinu koja je prenetu pre nego što su potpisale Konvenciju, niti nameće ograničenja uslova pod kojima države pristaju da vraćaju imovinu bivšim vlasnicima. Zaista, države u ovom pogledu imaju široko polje slobodne procene i, mada mogu određene kategorije bivših vlasnika isključiti iz prava na povraćaj bivše imovine, jednom kada nakon ratifikacije Konvencije, uključujući i Protokola br. 1, usvoje zakonske propise kojima je predviđena restitucija oduzete imovine, takvi propisi se mogu posmatrati tako da stvaraju novo imovinsko pravo zaštićeno članom 1 Protokola br. 1.

Sud je u kontekstu ovog predmeta primetio da je Slovačka, kao i mnoge druge zemlje koje su u drugoj polovini 20. veka prešle na demokratski sistem vladavine, usvojila niz zakona o rehabilitaciji i restituciji u cilju ispravljanja određenih nepravdi počinjenih tokom prethodnog perioda komunističkog režima. Rehabilitacija i restitucija imovine, shodno ovim zakonima, podrazumevale su razmatranje mnogih pitanja moralne, pravne, političke i ekonomske prirode, a Sud je priznao da države ugovornice u tim okolnostima, koje podrazumevaju sprovođenje socijalne i ekonomske politike, uživaju široko polje slobodne procene.

Sud je primetio da je podnosilac predstavke svoj zahtev za restituciju zasnovao na odredbama Zakona iz 1991. godine i da se njegov imovinski interes ne može okarakterisati kao „postojeća imovina“ u smislu prakse Suda. Shodno tome, član 1 Protokola br. 1 može važiti u predmetu podnosioca predstavke samo ako njegovo potraživanje očeve imovine predstavlja „imovinu“.

Veće Suda je prethodno utvrdilo da su zaključci Okružnog suda ukazivali na to da podnosilac predstavke može da tvrdi da zadovoljava relevantne uslove za povraćaj očeve imovine, te da njegov zahtev nije nepotkrepljen ili lišen bilo kakvih izgleda za uspeh. To znači da poku-

šaj podnosioca predstavke da mu budu vraćene kovanice podrazumeva „stvarni spor“, te da se može tvrditi da podnosilac predstavke ima „legitimno očekivanje“ da će njegovo potraživanje kovanica biti zadovoljeno: legitimno očekivanje koje predstavlja vrstu imovine iz člana 1 Protokola br. 1.

Međutim, Veliko veće je u ovom predmetu zaključilo da nije bitno to što predmet podnosioca predstavke predstavlja „stvarni spor“. Zapravo, ono je konstatovalo da se potraživanje podnosioca predstavke može smatrati legitimnim očekivanjem samo ako za to postoji čvrst osnov u nacionalnom pravu, na primer, u obliku potvrđene i ustaljene prakse domaćih sudova. Veliko veće je svoju odluku zasnovalo na preispitivanju prethodne sudske prakse. Primetilo je da je Sud utvrdio da podnosioci predstavke imaju legitimna očekivanja kada osnovano mogu da se pozovu na svoje pravo na imovinu, kada je to pravo ustanovljeno zakonodavstvom o imovinskim pravima i kada za njega postoji čvrst pravni osnov. Druga sudska praksa ukazuje na to da ne može postojati legitimno očekivanje kada postoji spor o ispravnom tumačenju i primeni domaćeg prava. Shodno tome, ne može se smatrati da podnosilac ove predstavke ima legitimno očekivanje da će mu biti vraćene kovanice u smislu člana 1 Protokola br. 1. Međutim, potraživanje podnosioca predstavke se i dalje može smatrati imovinom shodno Konvenciji ako za to postoji dovoljno osnova po domaćem pravu.

Sud je konstatovao da je pravo podnosioca predstavke na kovanice zavisilo od toga da li domaći sudovi prihvataju da je njegov zahtev za restituciju u skladu sa Zakonom iz 1991. godine. U tom pogledu je jedino pitanje oko kojeg su se strane u postupku sporile bilo da li bi se moglo reći da je podnosilac predstavke zadovoljio uslov iz Zakona iz 1991. godine i ukazao nacionalnim sudovima na to gde se kovanice nalaze. Sud je razmotrio pristup Regionalnog i Vrhovnog suda, koji su utvrdili da podnosilac predstavke mora da identifikuje lokaciju konkretne imovine koju potražuje kako bi zadovoljio uslove iz Zakona iz 1991. godine, i zaključio je da pristup domaćih sudova uopšte nije

bio proizvoljan, te da u ovom predmetu nema osnova da izvede drugačiji zaključak od onog koji su izveli domaći sudovi.

Sud je primetio da je zahtev podnosioca predstavke za povraćaj kovanica bio uslovljen od samog početka i da je u postupku pred domaćim sudom utvrđeno da on nema to potraživanje. Dakle, u trenutku kada je podnosilac predstavke podneo zahtev za restituciju, nije se moglo reći da je njegovo potraživanje u dovoljnoj meri ustanovljeno kako bi predstavljalo imovinu iz člana 1 Protokola br. 1. Prvobitna odluka Okružnog suda u korist podnosioca predstavke nije podnosiocu predstavke dala izvršivo pravo na kovanice, jer su je potom dva puta ukinuli viši sudovi. Stoga ta presuda sama po sebi nije bila dovoljna kako bi se utvrdilo da potraživanje predstavlja izvršivo pravo na restituciju imovine. Sud je u tim okolnostima zaključio da podnosilac predstavke nije nikada posedovao kovance kao imovinu u smislu člana 1 Protokola br. 1, te da taj član nije mogao da bude prekršen.

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA U PREDMETU MOLLA SALI PROTIV GRČKE

19. decembar 2018.
(predstavka br. 20452/14)

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnijela grčka državljanka rođena 1950. godine koja je u vrijeme postupka živjela u Komotiniju. Prije no što je umro, suprug podnositeljke predstavke je uz pomoć javnog bilježnika sastavio javni testament u skladu sa grčkim Građanskim zakonikom. Suprug, pripadnik trakijske muslimanske zajednice, svoju cjelokupnu imovinu zavještao je svojoj supruzi. Prvostepeni sud u Komotiniju je proglasio testament na osnovu dokaza o srodstvu koji je podnijela-podnositeljka predstavke, nakon čega je ona 6. aprila 2010. prihvatila imovinu i registrovala je u katastru.

Dvije sestre pokojnog supruga podnositeljke predstavke 12. decembra 2009. osporile su valjanost testamenta pred Prvostepenim sudom u Rodopiju. Sestre su potraživale tri četvrtine zavještane imovine. Tvrdile su da one, kao i pokojnik, pripadaju trakijskoj muslimanskoj manjini, te da pitanja nasljedstva podliježu šerijatskom pravu, a ne Građanskom zakoniku. Sestre su tvrdile da je primjena šerijatskog prava na grčke državljane muslimanske vjeroispovijesti uvedena Ugovorom iz Sevra iz 1920. godine i Ugovorom iz Lozane iz 1923. godine, koji su ratifikovani u Grčkoj. Tvrdile su da u pogledu muslimana važi zakonsko, a ne testamentarno nasljeđivanje. Ako su pokojnika nadživjeli bliski srodnici, testamentom se jedino nadopunjuje zakonsko nasljeđivanje. Sud u Rodopiju je 1. juna 2010. odbacio zahtjev sestara, ustvrdivši da bi primjena šerijatskog prava na Grke muslimanske vjeroispovijesti dovela do diskriminacije po osnovu vjere.

Sestre su se obratile Apelacionom sudu u Trakiji, koji je takođe odbacio njihovu tužbu. Potom su izjavile žalbu Kasacionom sudu. Kasacioni sud je 6. aprila 2017. konstatovao da se u pogledu konkretne imovine ima primjenjivati šerijatsko pravo. Konkretno, primijetio je da je imovina nekada predstavljala javno zemljište (mulkia) koje je pripadalo otomanskoj upravi i koje je ranije podlijegalo šerijatskom pravu. Stoga javni testament nije važeći, budući da šerijatsko pravo ne poznaje taj institut. Kasacioni sud je predmet vratio Apelacionom sudu u Trakiji, čija je presuda bila u skladu sa stavom Kasacionog suda i koji je ukinuo odluku Suda u Rodopiju izrečenu 1. juna 2010. godine.

Podnositeljka predstavke je Kasacionom sudu izjavila žalbu na presudu Apelacionog suda, tvrdeći da u njoj nije dovoljno obrazloženo da li je njen suprug ispovijedao muslimansku vjeru – što predstavlja preduslov za primjenu šerijatskog prava. Drugo, tvrdila je da je nepravilnim tumačenjem Građanskog zakonika stvoreno posebno pravo za grčke državljane muslimanskog porijekla, čak i one koji se ne povinuju čvrsto islamskoj doktrini. Konačno, tvrdila je da svi grčki državljani, bez obzira na vjeroispovijest, imaju pravo da sastave javni testament. Podnositeljka predstavke je zatim tvrdila da se primjenom šerijatskog prava krše pojedinačna prava muslimana propisana grčkim Ustavom i član 6 EKLJP-a, kao i član 1 Protokola br. 1 uz EKLJP. Kasacioni sud je žalbu podnositeljke predstavke odbio 6. aprila 2017, pri čemu nije ni pomenuo Konvenciju. Podnositeljka predstavke je na kraju bila lišena tri četvrtine zavještane imovine.

2. Odluka Suda

Podnositeljka predstavke je tvrdila da su joj prekršena prava iz člana 6 Konvencije, kao i prava iz tog člana u vezi sa članom 14 Konvencije i članom 1 Protokola br. 1. Sud je smatrao da, budući da se predmet najviše odnosi na odbijanje Kasacionog suda da primijeni nasljedno pravo propisano Građanskim zakonikom iz razloga vezanih za muslimansku vjeroispovijest ostavioca, osnovno pitanje koje on treba da

■

razmotri jeste da li je došlo do razlike u postupanju koja predstavlja diskriminaciju po osnovu vjere. Stoga je odlučio da predmet razmotri isključivo u skladu sa članom 14 Konvencije u vezi sa članom 1 Protokola br. 1.

Član 14 Konvencije u vezi sa članom 1 Protokola br. 1

Sud je prvo ispitao da li nemogućnost podnositeljke predstavke da imovinu naslijedi po osnovu testamenta potpada pod polje dejstva člana 1 Protokola br. 1. Imajući u vidu korake koje je podnositeljka predstavke preduzela kako bi obezbijedila zavještanu imovinu i izazove koji su nastali kada su sestre osporile valjanost testamenta nakon njegovog proglašenja, zaključio je da bi podnositeljka predstavke naslijedila zavještanu imovinu da ostavilac nije bio musliman. Stoga je Sud konstatovao da je imovinski interes nasljeđivanja dovoljan i da predstavlja imovinu kao što je propisano članom 1 Protokola br. 1, što znači da se u ovom predmetu može primijeniti član 14.

Sud je prilikom razmatranja eventualne povrede člana 14 morao da utvrdi da li postoji razlika u postupanju prema pojedincima u analognim ili sličnim situacijama i da li je ta razlika zasnovana na odredivom svojstvu koje predstavlja diskriminaciju. Sud je u ovom predmetu utvrdio da postoji razlika u postupanju između situacije podnositeljke predstavke kao nasljednice po osnovu testamenta koji je muslimanski ostavilac sastavio u skladu sa Građanskim zakonikom i po osnovu testamenta ostavioca koji po vjeroispovijesti nije musliman. Jasno je da bi podnositeljka predstavke, kao i svi drugi grčki državljani, mogla očekivati da će nasljeđivanje imovine njenog supruža biti riješeno njegovim testamentom. Odluka Kasacionog suda da primijeni šerijatsko pravo predstavljala je drugačije postupanje u relativno sličnoj situaciji, a na osnovu vjeroispovijesti ostavioca.

Sud je potom razmotrio da li je za razliku u postupanju postojalo objektivno i razumno opravdanje. Sud se prvo pozabavio utvrđivanjem legitimnog cilja koji je država nastojala da ostvari, pri čemu je

država tvrdila da je to javni interes zaštite trakijske muslimanske manjine. Sud je pitanje o tome da li je to predstavljalo legitimni cilj u datim okolnostima ostavio otvorenim i prešao na razmatranje srazmjernosti razlike u postupanju.

Sud je prvo razmotrio opravdanja države za lišenje podnositeljke predstavke dijela njene imovine. Država je to lišenje pravdala međunarodnim obavezama Grčke i prirodom imovine o kojoj je riječ, a koja predstavlja mulkiu. Sud je razmotrio međunarodne ugovore iz Atine, Sevr i Lozane i utvrdio da ove međunarodne obaveze od Grčke ne iziskuju da primjenjuje šerijatsko pravo ili da posebnom tijelu ustupi bilo kakvu nadležnost u vezi sa vjerskim običajima. Sud je pored toga ocijenio da je mulkia od značaja samo kada nasljedstvom upravlja muftija. Po domaćem pravu, muftija je nadležan isključivo za islamske testamente i zakonsko nasljeđivanje, ali ne i za druge vrste nasljeđivanja. U ovom je predmetu suprug podnositeljke predstavke jasno zatražio usluge javnog bilježnika prilikom sastavljanja testamenta, čime je imovinu stavio izvan nadležnosti muftije.

Sud je zauzeo stav da cilj Grčke da štiti trakijsku muslimansku manjinu nije srazmjeran mjeri protiv nasljednih prava podnositeljke predstavke. Sud je naglasio da, shodno njegovoj sudskoj praksi, sloboda vjeroispovijesti od država ne iziskuje da uspostavljaju bilo kakav konkretan pravni okvir kako bi vjerskim zajednicama dale poseban status koji podrazumijeva konkretne privilegije. Međutim, države koje to učine moraju obezbijediti da se kriterijumi po osnovu kojih se definišu prava neke grupe ne primjenjuju diskriminatorno. Ne može se smatrati da vjeroispovijest nekog lica podrazumijeva njegovo odricanje od određenih prava ako bi to bilo suprotno važnom javnom interesu, niti država smije da postupa u ulozi garantora manjinskog identiteta neke grupe na štetu prava pripadnika te grupe koji odluču da joj ne pripadaju. Lišavanje muslimana mogućnosti da se izuzmu iz šerijatskog prava i da se opredijele da podliježu i imaju korist od običnog prava predstavlja diskriminatorno ponašanje i suprotno je osnovnom pravu na slobodnu samoidentifikaciju. Samoidentifikacija

podrazumijeva izbor koji je slobodan i koji ostali pripadnici manjine i država moraju da poštuju. Uskrativši pojedincima izbor da ne podliježu posebnom pravnom režimu koji za cilj ima zaštitu muslimana, Grčka nije uspjela da ostvari legitimni cilj zaštite trakijske muslimanske manjine.

Konačno, Sud je konstatovao da grčka sudska praksa nije usaglašena po pitanju da li je šerijatsko pravo u skladu sa načelom ravnopravnog postupanja i sa međunarodnim standardima ljudskih prava. Pored toga, nekoliko međunarodnih tijela je izrazilo zabrinutost zbog primjene šerijatskog prava na grčke muslimane i diskriminacije izazvane njegovom primjenom, naročito prema ženama i djeci. Sud je citirao komesara za ljudska prava Savjeta Evrope, koji je stao na stanovište da primjena šerijatskog prava u porodičnom i nasljednom pravu nije u skladu sa međunarodnim obavezama Grčke vezanim za prava djece i žena i koji je preporučio da tumačenje drugih ugovora s početka 20. vijeka treba da bude u skladu sa obavezama i međunarodnog i evropskog prava ljudskih prava.

Sud je zaključio da nije postojalo objektivno i razumno opravdanje za razliku u postupanju prema ovoj podnositeljki predstavke kao nasljednici po osnovu testamenta koji je muslimanski ostavilac sastavio u skladu sa Građanskim zakonikom i prema nasljedniku po osnovu testamenta koji je u skladu sa Građanskim zakonikom sastavio ostavilac koji nije musliman. Sud je stoga utvrdio povredu člana 14 Konvencije u vezi sa članom 1 Protokola br. 1 Konvencije.

Član 41

Sud je naveo da nije spreman da donese odluku o pitanju pravičnog zadovoljenja. Zadržao je pravo da o tom pitanju odluči kasnije, uzimajući u obzir bilo kakav sporazum koji država i podnositeljka predstavke postignu tokom naredna tri mjeseca.

PRESUDA U PREDMETU ORLOVIĆ I OSTALI PROTIV BOSNE I HERCEGOVINE

1. oktobar 2019.
(predstavka br. 16332/18)

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnijelo četrnaest državljana Bosne i Hercegovine, rođenih između 1942. i 1982. godine. Prva podnositeljka predstavke je živjela u Konjević Polju, a ostalih 13 u Srebreniku. Podnosioci predstavke su bili nasljednici supruga prve podnositeljke predstavke, Š. O., i njegovog brata, M. O. Š. O. i njegovi drugi srodnici stradali su u genocidu u Srebrenici 1995. godine. Svi podnosioci predstavke su nekada živjeli u Konjević Polju, u opštini Bratunac, na imanju koje je pripadalo Š. O. i M. O. Podnosioci predstavke su bili prinuđeni da pobjegnu iz svog doma tokom rata 1992–1995. godine.

Na dan 11. septembra 1997, Opština Bratunac je eksproprisala dio zemljišta podnosilaca predstavke i dodijelila ga Crkvenoj opštini Srpske pravoslavne crkve Drinjači (Crkvena opština) da na njemu izgradi crkvu. Opština Bratunac je u svojoj odluci navela da zemljište predstavlja nerazvijeno građevinsko zemljište, a da će nadoknada podnosiocima predstavke biti naknadno utvrđena. Podnosioci predstavke nijesu bili obaviješteni o eksproprijaciji. Crkva je izgrađena 1998. godine na zemljištu podnosilaca predstavke, na katastarskoj parceli 966/1, na 20,5 metara od njihove kuće.

Crkvena opština je 21. oktobra 2003. podnijela zahtjev za urbanističku saglasnost za crkvu, koja je retroaktivno odobrena u decembru 2004, uprkos mišljenju Inspekcije za građevinarstvo Ministarstva za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju da opštinski službe-

nici nijesu na početku izgradnje postupali u skladu sa građevinskim propisima.

Komisija za imovinske zahtjeve raseljenih lica i izbjeglica (CRPC), shodno Dejtonskom mirovnom sporazumu, 28. oktobra 1999. potvrdila je vlasništvo Š. O. nad imovinom u Konjević Polju, kao i pravo njegovih nasljednika na njen povraćaj. Ministarstvo za izbjeglice i raseljena lica Republike Srpske (Ministarstvo za izbjeglice) 14. novembra 2001. naložilo je momentalni povraćaj imovine. Podnosioci predstavke su povratili svoje zemljište, osim katastarske parcele 966/1.

Podnosioci predstavke su počev od 29. oktobra 2002. bezuspešno zahtijevali potpuni povraćaj njihovog zemljišta pred raznim domaćim sudovima, uključujući Osnovni sud u Srebrenici, Okružni sud u Bijeljini i Vrhovni sud Republike Srpske. Postupak se odužio zbog raznih žalbi koje su izjavljivale strane u postupku i vraćanja na ponovni postupak. Podnosioci predstavke su tokom postupka izmijenili svoj zahtjev, tražeći od suda da prizna valjanost vansudske nagodbe koju su postigli njihov pravni zastupnik i tuženi, koje su zastupali premijer Republike Srpske, njegov savjetnik i episkop Eparhije zvrničko-tuzlanske. Nagodbom je bilo predviđeno da tuženi ukloni crkvu u roku od 15 dana od dana obezbjeđenja drugog zemljišta za izgradnju crkve.

Ovaj zahtjev je odbijen jer podnosioci predstavke nijesu uspjeli da dokažu da su premijer i njegov savjetnik ovlašćeni da zakluče nagodbu u ime tuženih. Takođe, nije dokazano da je Eparhija zvrničko-tuzlanska bila uključena u zaključivanje nagodbe. Vrhovni sud je zaključio da su niži sudovi ispravno utvrdili da između strana u postupku – uključujući Srpsku pravoslavnu crkvu – nije zaključen nikakav sporazum.

Podnosioci predstavke su 17. oktobra 2014. izjavili ustavnu žalbu, žaleći se na povredu člana 6 i člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju. Tvrdili su da je nezakonitom izgradnjom crkve na njihovom zemljištu prekršeno njihovo pravo na mirno uživanje imovine. Pored toga

su tvrdili da se episkop bio usaglasio sa nagodbom. Ustavni sud je 28. septembra 2017. odbacio tužbu kao neosnovanu. Kada je riječ o pritužbi o povredi člana 6, zauzeo je stav da su niži sudovi jasno i uvjerljivo obrazložili svoje odluke. Kada je riječ o pritužbi o kršenju člana 1 Protokola br. 1, Ustavni sud se pozvao na svoj zaključak u vezi sa članom 6. Ova odluka je podnosiocima predstavke dostavljena 2. novembra 2017.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili na povredu člana 1 Protokola br. 1 jer nijesu bili u mogućnosti da uživaju u svojoj imovini, budući da nezakonito izgrađena crkva još nije uklonjena sa njihovog zemljišta. Takođe su se žalili na povredu člana 6.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je prvo konstatovao da su podnosioci predstavke vlasnici imovine o kojoj je riječ, te da imaju pravo na povraćaj zemljišta. Drugo, Sud je ukazao na tri pravila sadržana u članu 1 Protokola br. 1: načelo mirnog uživanja imovine; lišenje imovine podliježe određenim uslovima; države imaju pravo da kontrolišu upotrebu imovine u skladu sa opštim interesom i da obezbijede plaćanje kazni. Sud je naglasio da se potonja dva pravila odnose na zadiranje u prvo pravilo, te da ih treba tumačiti u skladu sa opštim načelom iz prvog pravila.

Sud je, štaviše, izjavio da svaka država ima pozitivnu obavezu da obezbijedi prava i slobode, uključujući i zaštitu od neopravdanog miješanja države u mirno uživanje imovine nekog pojedinca. Ove pozitivne obaveze od države iziskuju da preuzima neophodne mjere kako bi zaštitila pravo na imovinu, naročito kada postoji neposredna veza između mjera koje neko lice legitimno očekuje od organa vlasti i njegovog stvarnog uživanja svoje imovine. Stoga je Sud konstatovao da treba ispitati da li je ostvarena pravična ravnoteža između za-

htjeva javnog interesa i prava podnosioca predstavke na imovinu, a kako bi utvrdio da li je država postupila u skladu sa svojim pozitivnim obavezama.

Sud je u ovom predmetu prihvatio da, shodno Dejtonskom mirovnom sporazumu, podnosioci predstavke imaju pravo da se vrate u svoje domove kao interno raseljena lica. Država je tvrdila da to predstavlja važan cilj koji treba da ostvaruju svi organi u državi. Sud je takođe prihvatio da su CRPC i Ministarstvo za izbjeglice utvrdili da podnosioci predstavke imaju pravo na pun povraćaj imovine i da su ove odluke pravosnažne i izvršive. Po domaćem pravu i Dejtonskom mirovnom sporazumu, organi Republike Srpske moraju da izvrše te odluke, a pritužba podnosioca predstavke odnosila se na nečinjenje tih organa i njihovo neispunjenje pozitivne obaveze da im vrate njihova imovinska prava.

Sud je stoga morao da utvrdi da li je šteta koju je nečinjenje organa izazvalo podnosiocima predstavke bila opravdana. Sud je primijenio test srazmjernosti u nastojanju da utvrdi razne interese u ovom predmetu i da li su podnosioci predstavke snosili nesrazmjeran teret zbog nečinjenja države. Sud je smatrao da obaveza države da obezbijedi prava iz člana 1 Protokola br. 1 obuhvata izvršenje odluka CRPC-a i Ministarstva za izbjeglice, a organi su učinili suprotno, dozvolivši da crkva ostane na mjestu na kojem je izgrađena. Sud je takođe uzeo u obzir parnični postupak koji su podnosioci predstave pokrenuli i sveopšte sprječavanje podnosioca predstavke da u potpunosti povrate svoju imovinu i da u njoj uživaju, koje traje 17 godina otkad je država ratifikovala Evropsku konvenciju.

Budući da država nije pružila opravdanje za dugotrajno nečinjenje organa u ovom predmetu, Sud je zaključio da kašnjenje predstavlja jasno odbijanje organa da izvrše odluke CPRC-a i Ministarstva za izbjeglice. Prava podnosioca predstavke na uživanje imovine bila su izrazito osujećena, jer organi nijesu postupili u skladu sa pravosnažnim i obavezujućim odlukama. Sud je zaključio da su podnosioci

predstavke stoga snosili nesrazmjeran teret i da je došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1.

Član 6

Sud je prihvatio argument podnositelaca predstavke da su odluke domaćih sudova bile protivne članu 6. Sud je, međutim, smatrao da nije potrebno da utvrđuje da li je došlo do kršenja člana 6 s obzirom na to da je utvrdio povredu člana 1 Protokola br. 1.

Član 46

Sud je državi naložio da preduzme sve potrebne mjere kako bi u potpunosti obezbijedila izvršenje odluka CPRC-a i Ministarstva za izbjeglice, uključujući uklanjanje crkve sa zemljišta podnositelaca predstavke u roku od tri mjeseca od dana pravosnažnosti njegove presude.

Član 41

Sud je na ime materijalne štete dosudio 5.000 eura prvoj podnositeljki predstavke i po 2.000 eura svim ostalim podnosiocima predstavke. Nije dosudio nikakav iznos na ime sudskih troškova i izdataka.

PRESUDA U PREDMETU PINE VALLEY DEVELOPMENTS LTD. I OSTALI PROTIV IRSKE

29. novembar 1991.
(predstavka br. 12742/87)

1. Osnovne činjenice

Preduzeće *Pine Valley Developments Ltd.* pristalo je 1978. da kupi zemljište, oslanjajući se na generalnu urbanističku dozvolu za izgradnju industrijskog skladišta i kancelarija izdatu prethodnom vlasniku. Preduzeće *Pine Valley Developments Ltd.* prodalo je 1981. zemljište po istoj ceni preduzeću *Healy Holdings Ltd.* Vrhovni sud je, međutim, februara 1982. utvrdio da je izdavanje generalne dozvole ništavno, usled čega je vrednost zemljišta značajno pala.

U cilju potvrde urbanističkih dozvola i potvrda njihovog važenja, dovedenih u pitanje odlukom Vrhovnog suda, 1982. godine je usvojen Zakon (o planiranju i izgradnji) lokalnih uprava, koji je stupio na snagu jula te godine. Preduzeće *Pine Valley Developments Ltd.* je avgusta 1982. podnelo zahtev za urbanističku saglasnost, opet na osnovu generalne urbanističke dozvole, ali je odbijeno. Podnosioci predstavke su tada pokrenuli novi postupak, u kojem su, između ostalog, zahtevali od države naknadu štete zbog kršenja njihovih ustavnih prava na imovinu. Vrhovni sud je jula 1986. potvrdio odluku Višeg suda i zaključio da je tužba podnosioca predstavke neosnovana.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su tvrdili da su povređena njihova prava zaštićena članom 1 Protokola br. 1 usled odluke Vrhovnog suda i propusta tužene države da retroaktivno potvrdi dozvolu ili da im pruži

naknadu zbog umanjenja vrednosti njihove imovine. Pored toga su tvrdili da su žrtve diskriminacije, čime su prekršena njihova prava iz člana 14 u sadejstvu sa članom 1 Protokola br. 1, jer su od Zakona iz 1982. koristi imali svi imaoci dozvola u datoj kategoriji osim njih.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je utvrdio da je došlo do zadiranja u prava podnosilaca predstavke na neometano uživanje imovine koje je predstavljalo „*regulisanje korišćenja imovine*“. Sud je, međutim, zaključio da je ostvarena pravična ravnoteža između „*legitimnog očekivanja*“ preduzeća vezanih za izgradnju i zaštite životne sredine predviđene urbanističkim propisima. Sud je smatrao da je pad vrednosti zemlje predstavljao komercijalni rizik koji su podnosioci predstavke prirodno snosili. I podnosioci predstavke su bili svesni mera za očuvanje zelenog pojasa i odbijanja lokalnih organa da od njih odstupaju i u najmanjoj meri. Sud je stoga zaključio da je zadiranje predstavljalo srazmernu meru i da nije došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1.

Član 14

Podnosioci predstavke su tvrdili da su od korektivnih mera koje je država preduzela koristi imali svi imaoci dozvola u datoj kategoriji osim njih. Država nije dala nikakvo opravdanje za ovu razliku u postupanju. Sud je stoga utvrdio povredu člana 14 u sadejstvu sa članom 1 Protokola br. 1.

Član 50 (sada član 41) – naknada dosuđena u odvojenoj presudi od 9. februara 1993.

Sud je preduzeću *Healy Holdings Ltd.* i g. Healy-ju zajedno dosudio 1.200.000 funti na ime materijalne štete, 42.655,11 £ za naknadu troškova i izdataka pred domaćim organima, i 70.000 £ za naknadu troškova i izdataka koje su imali tokom postupka pred Sudom u Strazburu. Sud je g. Healy-ju takođe dosudio 50.000 £ na ime nematerijalne štete.

PRESUDA U PREDMETU PLATAKOU PROTIV GRČKE

11. januar 2001.
(predstavka br. 38460/97)

1. Sažetak činjeničnog stanja i odluka Suda

Foula Platakou, grčka državljanka, žalila se da je u postupku eksproprijacije njene imovine bila žrtva greške sudskih organa države, jer je njen zahtev za nadoknadu bio odbačen pošto nadležno lice o njemu nije obavestilo državne organe u okviru zakonskog vremenskog roka. Ona je dalje tvrdila da bi, da je i ona, kao država, mogla da se pozove na prekid u proticanju sudskog roka tokom godišnjeg odmora, njen zahtev bio pravovremen i da je ovo pravilo diskriminatorno, pošto nije u skladu sa načelom „ravnopravnosti stranaka u postupku“.

Uz to, žalila se da nijedan domaći sud nije ispitao suštinu njene žalbe u vezi sa greškom koja je u pitanju i da nije primila punu i pravičnu nadoknadu, jer je isplaćen iznos jednak samo četvrtini vrednosti njene eksproprijisane imovine.

Evropski sud za ljudska prava je jednoglasno zaključio da je došlo do povrede člana 6 stava 1 i člana 1 Protokola br. 1, ali da nije neophodno da se razmatra žalba podnositeljke predstavke po članu 14 Evropske konvencije. Podnositeljki predstavke je dodeljeno 90.000.000 drahmi (GRD) na ime materijalne štete, 3.000.000 GRD na ime nematerijalne štete i 6.710.000 GRD na ime troškova postupka.

2. Komentar

Sud je često donosio odluke u vezi sa žalbama da je došlo do povrede člana 6 (pravo na pravično suđenje) zbog nametanja nepravičnih

procesnih ograničenja na pristup sudu. On je više puta utvrdio da sudski rokovi imaju za cilj da osiguraju odgovarajuće funkcionisanje pravnog sistema i poštovanje načela pravne sigurnosti (koje smatra „opravdanim ciljem”) i nije voljan da ispituje bilo kakvu žalbu koja potiče iz nepoštovanja propisanih sudskih rokova. Međutim, mora postojati razumni odnos srazmere između upotrebljenih sredstava i cilja čijem se postizanju teži. U slučaju *Perez Rada Cavaniles protiv Španije* (28. oktobar 1998. godine), Sud je utvrdio povredu pošto je podnositelac predstavke imao na raspolaganju samo tri dana da pripremi i uloži žalbu u drugom delu zemlje na odluku uručenu u prestonici.

U slučaju *Vacher protiv Francuske* (17. decembar 1996. godine), Sud je utvrdio povredu jer je žalba bila odbijena pre nego što su podneti dokazi u korist odbrane, iako za to nije postojao utvrđen datum, a podnositelac predstavke nije bio obavешten ni kada će slučaj biti rešavan niti da će vremenski period biti manji od onog koji je sudu obično potreban da razmotri slučajeve.

U slučaju *Stubbings protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (22. oktobar 1996. godine), utvrđeno je da nije došlo do povrede od strane Ujedinjenog Kraljevstva kada je primenjen vremenski rok od šest godina za pokretanje postupka u slučajevima namernog nanošenja telesnih povreda, ali prilagodljivi vremenski rok za žalbe zbog povreda iz nehata.

Slučaj *Platakou protiv Grčke* unekoliko je drugačiji. On se ticao domaćih pravila u vezi sa produžavanjem sudskih rokova u periodu letnjih godišnjih odmora, koja su išla u korist države, ali nisu važila i za pojedince. Zadatak Suda je stoga bio da utvrdi da li je primena takvih pravila bila saglasna sa načelom ravnopravnosti stranaka u postupku. Bilo kakva razlika u procesnim pravilima koja koristi državi, ali ne i pojedincu, takođe će biti potencijalna povreda Konvencije.

PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU RADOMILJA I OSTALI PROTIV HRVATSKE

20. mart 2018.

(predstavke br. 37685/10 i 22768/12)

1. Osnovne činjenice

Svi podnosioci predstavki su državljani Hrvatske: Mladen Radomilja, Ivan Brčić, Vesna Radomilja, Nenad Radomilja i Marin Radomilja (u predstavci br. 37685/10) i Jakov Jakeljić i Ivica Jakeljić (u predstavci br. 22768/12).

U bivšoj Jugoslaviji nije bilo dopušteno da se svojina na stvarima u društvenom vlasništvu stiče doselošću (sticanje prava svojine nesmetanim korišćenjem nečega u toku određenog vremena, održaj – usucapio). Tu odredbu su hrvatske vlasti prihvatile i preuzele saopštivši da niko ko želi da stekne vlasništvo doselošću na zemlji u društvenoj svojini ne može da se osloni na period između 6. aprila 1941. i 8. oktobra 1991. godine.

Svi podnosioci predstavki i u jednom i u drugom razmatranom slučaju podneli su tužbe domaćim sudovima u aprilu 2002. godine. Tvrđili su da su te nekretnine bile u vlasništvu njihovih pravnih predaka dugi niz godina (70, odnosno 100 godina). Domaći sudovi su u prvom stepenu presudili u korist podnosilaca predstavki, ali su u žalbenom postupku te presude preinačene, a tužbeni zahtevi odbijeni.

Apelacioni sud je konstatovao da je jedini način na koji su podnosioci predstavki mogli da steknu svojinu nad predmetnim parcelama doselošću bio taj da su vlasništvo stekli doselošću po isteku perioda od 40 godina do aprila 1941. godine, a taj preduslov nije bio ispunjen budući da su preci podnosilaca predstavki to zemljište koristili (bona fide) tek od 1912. godine.

Ustavni sud je u septembru 2009. i 2011. godine odbacio ustavnu žalbu.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavki su tvrdili da je povređeno njihovo pravo na neometano uživanje imovine utvrđeno članom 1 Protokola br. 1, zato što su domaći sudovi odbili da priznaju njihovu svojinu nad nekretnima stečenu doselošću.

Veće Suda je 28. juna 2016. presudilo da je bio povređen član 1 Protokola br. 1. Sledeći pristup za koji se Sud opredelio u slučaju Trgo protiv Hrvatske, Veće je uzelo u obzir period od 6. aprila 1941. do 8. oktobra 1991. i utvrdilo da je zahtev podnosilaca predstavki da budu proglašeni vlasnicima predmetnog zemljišta imao dovoljno uporište u unutrašnjem pravu.

Član 1 Protokola br. 1

Država je tvrdila da tužba podnosilaca predstavki pred domaćim sudovima i pritužba Evropskom sudu za ljudska prava ne obuhvataju period između 6. aprila 1941. i 8. oktobra 1991. godine. S druge strane, podnosioci predstavki su pred Velikim većem tvrdili da nikada nisu imali nameru da pomenuti period isključe iz činjenične osnove svojih predstavki.

Veliko veće je stalo na stanovište da naknadno dodavanje perioda dužeg od 50 godina činjeničnoj osnovi predstavki koje su se odnosile na doselost (način sticanja svojine u kome je vremenski činilac presudno važan) mora da se protumači kao menjanje suštine pritužbe. U svetlu navedenog, Evropski sud je zaključio da su podnosioci predstavki tim naknadnim obuhvatanjem određenog perioda otvorili nova pravna pitanja. Sledstveno tome, Sud je zaključio da je nova pritužba koju su podnosioci predstavki izneli neblagovremena, jer je

protreklo više od šest meseci po završetku postupka pred domaćim sudovima 2009. i 2001. godine. Iz tih razloga, taj deo predstavki mora biti proglašen neprihvatljivim.

Podnosioci predstavki su se takođe žalili da su domaći sudovi pogrešno primenili relevantne odredbe merodavnog unutrašnjeg prava i postavili su pitanje u vezi s načinom na koji su domaći sudovi utvrđivali činjenice. Sud je konstatovao da ima ograničeno polje dejstva i ograničena ovlašćenja kada je reč o preispitivanju načina na koji domaći sudovi primenjuju unutrašnje pravo, jer su domaći sudovi ti koji treba da tumače i primenjuju to pravo. Osim toga, Evropski sud je saopštio da mora biti oprezan u pogledu prihvatanja uloge prvostepene sudske instance.

Sud je stao na stanovište da nema razloga da ospori zaključak domaćih sudova o činjenicama u pogledu primene unutrašnjeg prava i u pogledu zaključka po kome podnosioci predstavki ne ispunjavaju uslove za sticanje vlasništva nad zemljištem doselošću. Tvrdnja podnosilaca predstavki da treba da budu proglašeni vlasnicima predmetnog zemljišta nema dovoljno uporište u unutrašnjem pravu, te stoga oni u datom slučaju nisu zaštićeni članom 1 Protokola br. 1.

Iz tih razloga, nije bio prekršen član 1 Protokola br. 1.

3. Komentar

U presudi koju je donelo u slučaju Radomilja i ostali protiv Hrvatske, Veliko veće nije ustanovilo da je Hrvatska prekršila prava podnosilaca predstavki po osnovu člana 1 Protokola br. 1. Podnosioci predstavki su pre svega tvrdili da je bilo prekršeno njihovo pravo na neometano uživanje imovine zbog toga što su domaći sudovi odbili da im priznaju vlasništvo nad zemljištem koje su, kako su tvrdili, stekli doselošću u trajanju od više od sto godina.

Veliko veće je prvo konstatovalo da Veće nije razmatralo pitanje da li se kontinuirano posedovanje predmetnog zemljišta može smatrati „imovinom“ u smislu člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju, s obzirom na unutrašnje pravo, po kome je to zemljište bilo nacionalizovano između 6. aprila 1941. i 8. oktobra 1991, kao i na sudsku praksu domaćih sudova u vezi s tim pitanjem. Jugoslovenski zakoni koji su važili u to vreme nisu dopuštali da se na stvarima u društvenoj svojini doselošću stiče pravo vlasništva. Veliko veće je dalje primetilo da se podnosioci predstavki uopšte nisu pozvali na taj period, već su ga, naprotiv, izričito isključili iz svoje pritužbe. Veliko veće je stoga zaključilo da je Veće postupalo van okvira datog slučaja, utvrđenog pritužbom samih podnosilaca i pre svega činjenicama koje su u predstavkama navedene, kada je presudilo u korist zahteva podnosilaca predstavki u odnosu na taj period.

Veliko veće je stalo na stanovište da je pritužba podnosilaca predstavki koja se odnosila na period od 6. aprila 1941. do 8. oktobra 1991. neprihvatljiva zato što predstavlja „novu pritužbu“ i podneta je po isteku roka od šest meseci, koji je utvrđen članom 35 Konvencije.

Što se ostatka predstavki tiče, Veliko veće je zaključilo da se ovaj slučaj zapravo odnosi na to kako su domaći sudovi, donoseći odluke kojima su odbili da podnosiocima predstavki priznaju vlasničko pravo na predmetnoj imovini, tumačili i primenjivali unutrašnje pravo.

Presuđujući u tom delu predstavki, Veliko veće je zaključilo da su prvenstveno domaće vlasti, posebno sudovi, ti koji treba da tumače i primenjuju unutrašnje pravo, naročito onda kada je reč o teškim pitanjima tumačenja tog prava, kao što je sticanje vlasništva doselošću.

Veliko veće je saopštilo da se ne može reći za nekog podnosioca predstavke da ima dovoljno osnova da se njegovo potraživanje smatra „imovinom“ u smislu člana 1 Protokola br. 1 ako je reč o sporu oko ispravnog tumačenja i primene unutrašnjeg prava i ako o pitanju da li je taj podnosilac predstavke ispunio zakonske uslove treba odlučivati u sudskom postupku.

Stoga je zaključilo da zahtevi podnosioca predstavki da budu proglašeni vlasnicima predmetnog zemljišta nemaju dovoljan osnov u unutrašnjem pravu kako bi se mogli kvalifikovati kao „imovina“ u smislu člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju, te da Hrvatska nije prekršila prava podnosioca predstavki.

Veliko veće je ovu presudu donelo sa 14 glasova prema tri. Presuda je pravosnažna.

PRESUDA U PREDMETU RAMADHI I OSTALI PROTIV ALBANIJE

13. novembar 2007.
(predstavka br. 38222/02)

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podnelo šest albanskih državljana. Tokom vladavine komunističkog režima, vlasti su bez nadoknade oduzele nekoliko placeva i dve prodavnice u oblasti Kavaja u vlasništvu oca podnosioca predstavke.

Nakon zahteva podnosioca predstavke, shodno Zakonu o imovini iz 1993. godine, Komisija za povraćaj imovine i nadoknadu Kavaja 7. juna 1995. i 20. septembra 1996. potvrdila je status podnosioca kao zajedničkih vlasnika dve prodavnice i placa od 15.500 m². Trebalo je da im 10.000 m² bude vraćeno, a odlučeno je da imaju pravo na nadoknadu na ime ostatka. Podnosioci predstavke su dobili vlasništvo nad zemljištem, ali nisu primili nadoknadu.

Podnosioci predstavke su zatim podneli zahtev Zemljišnoj komisiji Kavaja, tvrdeći da imaju imovinska prava nad placem od 30.500 m². Prva tri podnosioca su bila uspešna, dok su preostala tri bila odbijena jer nisu imala prebivalište u toj oblasti. Međutim, Zemljišna komisija je 7. aprila 1999. godine proglasila ništavim njihov status kao vlasnika. Okružni sud je 4. februara 2000. godine poništio tu odluku i naložio Komisiji da preispita slučaj. Komisija je 8. januara 2003. godine potvrdila valjanost vlasništva nad parcelom od strane prva tri podnosioca predstavke. Međutim, podnosioci su tvrdili da su lokalne vlasti i pored toga prenele prava na njihove placeve trećoj strani.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili na propust vlasti da sprovedu odluku u njihovu korist i tri podnosioca su se takođe žalila da su bili predmet diskriminacije pred domaćim sudovima na osnovu njihovog mesta prebivališta. Oni su se pozvali na članove 6 stav 1, 13, 14 i član 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju.

Član 6 stav 1

U pogledu sprovođenja odluka Komisije, Evropski sud je primetio da, bez obzira na to da li je konačna odluka imala oblik sudske presude ili odluke upravnih vlasti, domaći zakon, kao i Konvencija, predviđa da ona mora biti sprovedena. Odluke Komisije u korist podnosilaca predstavke nisu sprovedene tokom 12, odnosno 11 godina, i Vlada nije iznela nikakve dokaze da će biti sprovedene u neposrednoj budućnosti. Evropski sud je primetio da državne vlasti takođe nisu sprovele presudu Okružnog suda od 4. februara 2000. godine u pogledu prva tri podnosioca.

Evropski sud je zaključio da je došlo do povrede člana 6 stava 1 Konvencije u pogledu nesprovođenja odluka Komisije od 7. juna 1995. i 20. septembra 1996. i presude Okružnog suda od 4. februara 2000. (u pogledu prva tri podnosioca).

Član 1 Protokola br. 1

Evropski sud je smatrao da albanska Vlada nije iznela nikakve ubedljive dokaze kako bi opravdala propust domaćih vlasti da tokom toliko godina utvrde konačni iznos nadoknade podnosiocima predstavke ili da vrate podnosiocima predstavke plac kojim im pripada. Stoga je došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju u pogledu nadoknade (svi podnosioci) i povraćaja imovine (prva tri podnosioca).

Član 13

Evropski sud je zaključio da je došlo do povrede člana 13 u vezi sa članom 6 stavom 1 Konvencije u pogledu nedelotvornosti pravnih lekova koji su bili na raspolaganju podnosiocima predstavke kako bi obezbedili sprovođenje odluka Komisije.

Član 14

Evropski sud je primetio da Albanija treba da vrati plac od 30.500 m² (prva tri podnosioca) i isplati im zajedno 25.000 evra na ime nematerijalne i materijalne štete. U slučaju nepovraćaja imovine, država treba da im isplati 120.000 evra na ime nematerijalne i materijalne štete. U pogledu placa od 5.500 m² i prodavnica, Evropski sud je podnosiocima predstavke zajedno dodelio 64.000 evra na ime nematerijalne i materijalne štete i 1.676 evra na ime troškova postupka.

Član 46

Evropski sud je skrenuo pažnju na nedostatke albanskog pravnog sistema, usled čega je čitava kategorija lica lišena prava na mirno uživanje imovine, što potiče od nesprovođenja sudskih presuda kojima se dodeljuje povraćaj imovine i nadoknada prema Zakonu o imovini. Zaista, već desetine identičnih predstavki čeka na razmatranje pred Sudom. Rastući broj predstavki predstavlja otežavajući činilac u pogledu odgovornosti države prema Konvenciji, ali i pretnju po buduću delotvornost sistema Konvencije.

Evropski sud je ponovio da se, prema članu 46 Konvencije, Albanija obavezala da poštuje pravosnažne presude Suda, čije sprovođenje nadzire Komitet ministara. Shodno tome, kada Sud utvrdi povredu, Albanija ima zakonsku obavezu ne samo da licima koja su u pitanju isplati iznose dodeljene na ime pravičnog zadovoljenja prema članu 41 Konvencije već i da izabere, pod nadzorom Komiteta ministara, opšte i/ili, ako je odgovarajuće, pojedinačne mere koje treba da budu

usvojene u pogledu njenog pravnog sistema kako bi se okončala povreda koju je Sud utvrdio i da se isprave, koliko je god moguće, njene posledice.

Evropski sud je smatrao da Albanija treba da, iznad svega, uvede domaći pravni lek kojim se obezbeđuje istinski delotvorno ispravljanje povreda utvrđenih u slučaju Ramadhi i ostali, kao i u svim sličnim predstavkama koje čekaju na ispitivanje. On je takođe pozvao Albaniju da ukloni sve prepreke za dodelu nadoknade prema Zakonu o imovini, tako što će hitno preduzeti odgovarajuće zakonske, upravne i budžetske mere.

3. Komentar

Praksa Evropskog suda je tokom mnogo godina bila samo da utvrdi da li je došlo do povrede Konvencije i da dodeli iznos koji smatra odgovarajućim u pogledu pravične nadoknade. Samo je u imovinskim slučajevima išao tako daleko da naloži bilo restitutio in integrum ili, kao alternativu, novčano zadovoljenje. Bilo kakve druge mere koje su države morale da usvoje kako bi sprovele presude bile su odgovornost Komiteta ministara prema članu 46 Konvencije. Ove mere su mogle biti pojedinačne za svakog podnosioca ili opšte mere koje bi obezbedile da se povreda iste vrste ne dogodi ponovo. Poslednjih godina, međutim, sam Sud je počeo da vladama ukazuje na vrstu mera koje smatra da treba da budu usvojene kako bi se ispravili sistemski problemi i kako bi se obezbedilo da se dalje višestruke povrede ne dogode. U ovom slučaju (i drugom slučaju protiv Albanije takođe u novembru 2007), Sud je naročito naglasio da propisane mere treba da budu hitno usvojene.

PRESUDA U PREDMETU STATILEO PROTIV HRVATSKE

10. jul 2014.
(predstavka br. 12027/10)

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podneo g. Sergej Statileo, državljanin Hrvatske rođen 1952. godine. On je bio vlasnik stana u hrvatskom gradu Splitu.

P. A. je oktobra 1955. dato pravo da živi u tom stanu i ona se u njega uselila sa svojom majkom i rođakom I. T, koju su roditelji 1951. poverili P. A. na izdržavanje. Stanarsko pravo je bilo zasnovano na Zakonu o stambenim odnosima iz 1959, kojim je uvedena kategorija stanarskog prava. I. T., njen suprug i sin nastavili su da žive u stanu kada se P. A. iz njega iselila 1973. godine.

Novembra 1992. na snagu je stupio Zakon o najmu stanova. Njime je ukinut pravni institut stanarskog prava i propisano da nosioci stanarskog prava na stanovima u privatnom vlasništvu postaju „zaštićeni stanari“. Shodno ovom zakonu, ovi stanari su uživali određeni broj zaštitnih mera, poput obaveze najmodavaca da sa njima sklope ugovor o najmu na neodređeno vreme, plaćanja zaštićenih najamnina i bolje zaštite od otkaza ugovora.

I. T. je maja 1997. pokrenula parnični postupak protiv podnosioca predstavke zbog njegovog odbijanja da sa njom sklopi ugovor o najmu. Te godine je podnosilac predstavke podneo tužbu istom sudu, zahtevajući da izrekne presudu kojom nalaže I. T. i njenom sinu da se iseles iz stana o kojem je reč. Opštinski sud u Splitu je septembra 2002. podnosiocu predstavke naložio da sa I. T. zaključi ugovor o najmu kojim je predviđena zaštićena stanarina. Ovu je odluku doneo nakon

što je utvrdio da je I. T. po iseljenju P. A. postala nosilac stanarskog prava, a time i zaštićeni stanar. Podnosilac predstavke je izjavio žalbu, koja je odbijena, a zatim i ustavnu tužbu Ustavnom sudu, koja je takođe odbijena.

Podnosilac predstavke je preminuo 6. februara 2001, a njegov zakonski naslednik, g. Boris Filičić, nastavio je postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se žalio da ne može da stupi u posed svog stana ili da naplaćuje najam po tržišnim cenama, suprotno članu 1 Protokola br. 1 Konvencije.

Član 1 Protokola br. 1

Kada je reč o mešanju u mirno uživanje „imovine“, Sud je ponovio da član 1 Protokola br. 1 sadrži tri odvojena pravila. Prvo se odnosi na načelo mirnog uživanja imovine. Drugo se odnosi na lišenje imovine i podvrgava ga određenim uslovima, a u trećem se prepoznaje pravo država da kontrolišu korišćenje imovine u skladu sa opštim interesom.

Sud je zauzeo stav da je u ovom predmetu zaista došlo do mešanja u pravo na imovinu podnosioca predstavke, jer zaštićeno stanarsko pravo podrazumeva određeni broj ograničenja koji najmodavce sprečava da uživaju svoje pravo na korišćenje svoje imovine. Oni, na primer, nemaju pravo da stupe u posed svoje imovine, da naplaćuju tržišnu cenu za najam svoje imovine, kao ni da raskinu ugovor. Sud je stoga konstatovao da mešanje o kojem je reč potpada pod drugo pravilo i prešao na razmatranje da li je mešanje bilo opravdano, odnosno da li je predviđeno zakonom, da li je u opštem interesu i da li je srazmerno.

Sud je u vezi sa pitanjem da li je mešanje bilo predviđeno zakonom konstatovao da Zakon o najmu stanova i Uredba o uslovima i merilima za utvrđivanje zaštićene najamnine predstavljaju pravni osnov za to mešanje. U pogledu pitanja da li je mešanje bilo u „u skladu sa opštim interesom“, Sud je prihvatio da je zakonodavstvo težilo ostvarenju opšteg interesa socijalne zaštite stanara, unapređenju ekonomske dobrobiti zemlje i zaštiti prava drugih.

Konačno, kada je reč o srazmernosti mere, Sud je morao da razmotri da li je mešanjem uspostavljena pravična ravnoteža između zahteva opšteg interesa javnosti i zahteva zaštite osnovnih prava pojedinaca i da li je njime na podnosioca predstavke stavljen nesrazmeran i preteran teret. Sud je primio k znanju činjenicu da se hrvatska država suočava sa teškim zadatkom tranzicije iz socijalističkog režima u demokratsku državu i priznao da države u sferi stanovanja uživaju široko polje slobodne procene. Međutim, bez obzira na to, Sud je utvrdio da shema zaštićene najamnine ne sadrži adekvatne procesne garancije u cilju ostvarenja potrebne ravnoteže između interesa zaštićenih stanara i interesa najmodavaca. Sud se usredsredio prvenstveno na (i) mali iznos zaštićene stanarine na koju je podnosilac predstavke imao pravo (koja je bila za 25% niža od tržišne cene) i finansijsko opterećenje koje mu je zakon kao najmodavcu nametnuo (poput obaveze da održava stan u stanju koje je prikladno za stanovanje i obaveze da plaća porez na dohodak na iznos primljene najamnine), kao i na (ii) činjenicu da su stanari živeli u stanu podnosioca predstavke 55 godina (od čega je tokom poslednjih 13 godina Konvencija bila na snazi u Hrvatskoj) i da on nije mogao da stupi u posed tog stana ili da ga tokom života daje u najam pod tržišnim uslovima.

Sud je zaključio da ne postoje nikakvi zahtevi opšteg interesa koji mogu opravdati ovako sveobuhvatna ograničenja prava na imovinu podnosioca predstavke i da tokom reforme sektora stanovanja nije ostvarena pravična raspodela socijalnog i finansijskog tereta. Stoga, uprkos širem polju slobodne procene koje država uživa, hrvatske vlasti nisu uspostavile nužnu pravičnu ravnotežu između opštih intere-

sa zajednice i zaštite imovinskih prava podnosioca predstavke, te su prekršile član 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju.

Član 6

Sud je konstatovao da ništa ne ukazuje na to da su domaći sudovi bili pristrasni ili da su postupci bili nepravični iz bilo kog drugog razloga, te je odbio pritužbu podnosioca predstavke o povredi člana 6.

Član 41

Sud je nasledniku podnosioca predstavke dosudio 8.200 evra na ime materijalne štete pretrpljene zbog nemogućnosti naplate odgovarajuće najamnine za stan. Sud mu je na ime nematerijalne štete dosudio 1.500 evra zajedno sa svim porezima naplativim na taj iznos, kao i 850 evra na ime pretrpljenih troškova i izdataka.

Član 46

Sud je primetio da problem u osnovi povrede Konvencije u ovom predmetu proističe iz samog zakonodavstva, te da se njegovi zaključci ne odnose samo na interese podnosioca ove predstavke. Država mora da obezbedi ravnotežu između interesa najmodavaca i opšteg interesa zajednice u skladu sa načelima zaštite imovinskih prava shodno Konvenciji, i to tako što će preduzeti odgovarajuće zakonodavne i/ili druge opšte mere. Sud je u tom pogledu konstatovao da je država već pokrenula reformu zakonodavstva.

PRESUDA U PREDMETU SULJAGIĆ PROTIV BOSNE I HERCEGOVINE

3. novembar 2009.
(predstavka br. 27912/02)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke je Mustafa Suljagić, državljanin Bosne i Hercegovine rođen 1935, koji je sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog veka novac stečen radom u inostranstvu položio na devizni račun u jednoj tuzlanskoj banci dok je još postojala Socijalistička Federalna Republika Jugoslavija (SFRJ).

Nakon što je Bosna i Hercegovina postala nezavisna, ta banka je prvo nacionalizovana, a zatim prodana jednoj poslovnoj banci iz Slovenije. Podnosilac predstavke se žalio na nemogućnost podizanja devizne štednje Komisiji za ljudska prava Bosne i Hercegovine, koja ga je 2005. godine izvestila o tome da zakon koji propisuje da se stara devizna štednja ne može dizati, ali se može isplatiti u obveznicama kojima se mogu otkupiti društveni stanovi, predstavlja povredu Konvencije.

Aprila 2006. stupa na snagu Zakon o staroj deviznoj štednji, koji propisuje da se stara devizna štednja mora isplatiti sa obračunatom kamatom. Kamata do 1991. obračunava se po tada važećoj stopi, a kamata za period od 1. januara 1992. do 15. aprila 2006. po stopi od 0,5% godišnje. Ustavni sud je takvo umanjenje kamatne stope smatrao opravdanim, s obzirom na činjenicu da se privreda uništena ratom morala obnoviti. Verifikacija ukupnog iznosa devizne štednje sa obračunatom kamatom obavljala se u ovlašćenim agencijama. Svaki vlasnik stare devizne štednje je uz takvu potvrdu dobijao isplatu u gotovom od 1.000 konvertibilnih maraka (oko 500 evra), dok se ostatak isplaćivao u državnim obveznicama.

U jednom entitetu BiH obveznice sa prispećem u martu 2008. još nisu bile izdate, dok se sa isplatom prve rate devizne štednje u obveznicama kasnilo skoro osam meseci.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke je naveo da zakoni BiH koji regulišu pitanje deviznih uloga položenih pre raspada bivše Jugoslavije ne tretiraju na isti način javni interes i njegova imovinska prava, kako to jemči član 1 Protokola br. 1 Konvencije.

Član 1 Protokola br. 1

Sud pre svega naglašava da će se u razmatranju ovog pitanja ograničiti samo na važeće zakonodavstvo, bez obzira što je predstavka podneta 2002. godine.

U vezi sa pritužbom podnosioca predstavke da su gotovinske isplate bile ograničene na određeni iznos, Sud podvlači da je država predvidela i mogućnost da se nakon isplate prve gotovinske rate ostatak isplati u osam jednakih mesečnih rata. S obzirom na ratna razaranja i nužnost obnove privrede, Sud smatra da je država imala pravo da ograniči isplatu štednih uloga. Sud nije utvrdio nijedan valjan razlog zbog čega ne bi bilo moguće da se obveznice prodaju po nominalnoj vrednosti ili za približno isti iznos. Sem toga, podnosilac predstavke se mogao opredeliti i za isplatu preostalog iznosa u osam mesečnih rata, od kojih je jednu već primio.

Što se tiče obračuna kamate za period od januara 1992. do aprila 2006, Sud je uočio činjenicu da su kamate u susednim zemljama koje su imale isti problem bile mnogo veće, ali da to nije dovoljan osnov da se zakon BiH koji reguliše ovo pitanje proglasi suprotnim odredbama člana 1 Protokola br. 1, prihvatajući u potpunosti argumentaciju Ustavnog suda o potrebi obnove privrede BiH nakon ratnih događanja.

Sud je takođe prihvatio i argumentaciju podnosioca predstavke o nezadovoljavajućoj primeni datog zakona. S obzirom na to da obveznice koje su prispevale na naplatu u martu 2008. nisu bile izdate, podnositelj nije bio u mogućnosti da za njih dobije gotovinu prodajom na berzi. Kasnilo se takođe i sa isplatom devizne štednje u ratama.

Bez obzira na činjenicu što je isplata stare devizne štednje, kao nasleđeni problem iz doba SFRJ, predstavlja veliko opterećenje za zemlje naslednice, vladavina prava, kao jedan od osnovnih i sveprožimajućih principa Konvencije, podrazumeva visoke strane ugovornice imaju obavezu da dosledno sprovode zakone koje su same usvojile. Sud s tim u vezi smatra da je zbog manjkavosti u primeni zakona došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1.

Članovi 41 i 46

Sud je podnosiocu predstavke dosudio iznos od 5.000 evra na ime nematerijalne štete i iznos od 729 evra na ime sudskih troškova.

Isto tako, Sud je jednoglasno odlučio da će u periodu od šest meseci od dana kada ova presuda postane izvršna zaustaviti razmatranje svih predstavljeni koje se odnose na staru deviznu štednju u Federaciji BiH i Administrativnom Distriktu Brčko.

U vezi sa članom 46 (obaveza izvršenja sudskih presuda), Sud je utvrdio sistemski problem kod isplate deviznih uloga položenih pre raspada SFRJ. Sud je jednoglasno zaključio da država Bosna i Hercegovina mora u roku od šest meseci nakon što ova presuda postane izvršna da obezbedi da se obveznice stare devizne štednje izdaju u Federaciji BiH, da se preostale rate isplaćuju na vreme i da se kod kašnjenja u isplati rata obračunava zakonom propisana zatezna kamata.

3. Komentar

Iako ovo nije prvi put da se Sud bavi starom deviznom štednjom u bivšoj Jugoslaviji, ovaj slučaj je posebno važan s obzirom na to da se Sud ovde opredelio za pilot-presudu (uprkos protivljenju tužene države), u kojoj se identifikuje sistemski problem koji dovodi do kršenja Konvencije.

Važno je pomenuti i slučaj *Kovačić i ostali protiv Slovenije* (presuda Velikog veća od 3. oktobra 2008), koji se takođe ticao stare devizne štednje. Taj slučaj je stavljen ad acta, pošto su dvojici podnosilaca isplaćeni prvobitni ulozi sa kamatom, a treći je podneo zahtev za naplatu sudskim putem. Pored toga, tu je i slučaj *Jeličić protiv Bosne i Hercegovine*, prva presuda Evropskog suda protiv te zemlje, izrečena 31. oktobra 2006, u kojoj se podnosilac takođe žalio na činjenicu da nije mogao da podigne staru deviznu štednju, ali je u tom slučaju postojala pravosnažna presuda domaćeg suda da se stara devizna štednja isplati podnosiocu predstavke. Sud se tu uglavnom bavio pitanjima vezanim za član 6. Utvrđena je povreda tog člana i, shodno tome, i člana 1 Protokola br. 1.

U ovom slučaju, međutim, akcenat je bio na načinu isplate i relativno niskim kamatama obračunatim na neisplaćene iznose, gde Sud nije utvrdio postojanje povrede Konvencije, dajući za pravo državi da prilikom određivanja načina isplate uzme u obzir i sveukupnu situaciju u privredi zemlje. Problem je, međutim, nastao kod sprovođenja dogovorenog načina isplate i kašnjenja isplata u Federaciji BiH i Distriktu Brčko, što je u suprotnosti sa odredbama člana 1 Protokola br. 1.

U trenutku izricanja presude, Sud je naglasio da još 1.350 sličnih predstavlki podnetih u ime 13.500 podnosilaca čeka da bude uzeto u razmatranje. Sud je utvrdio opšte mere koje BiH treba da sprovede kako bi se taj problem rešio i odlučio da u periodu od šest meseci nakon donošenja ove presude obustavi razmatranje takvih predstavlki. Interesantno je, međutim, da je Sud takođe uočio da kašnjenja u isplati stare devizne štednje nema u Republici Srpskoj, pa iz tog razloga eventualne predstavlke iz RS po ovom pitanju mogu biti odbačene kao neosnovane.

PRESUDA U PREDMETU VAJAGIĆ PROTIV HRVATSKE

20. jul 2006.
(predstavka br. 30431/03)

1. Osnovne činjenice

Predstavku je podneo bračni par, g. Mirko Vajagić i gđa Ružica Vajagić, rođeni 1937, odnosno 1942. godine. Lokalne vlasti su 1976. izvršile eksproprijaciju imovine podnosioca predstavke radi izgradnje puta. Sudski postupak vezan za naknadu za ovu eksproprijaciju bio je u toku od 1977. godine, ali je predmet 1994. prosleđen upravnim organima. Lokalni Ured za imovinsko-pravne poslove je 1995. podnosiocima predstavke dodelio naknadu u iznosu od 158.000 hrvatskih kuna. Ova je odluka ukinuta u postupku po žalbi. Taj je Ured 1997. usvojio novu odluku, kojom je podnosiocima predstavke dodelio naknadu u iznosu od 184.000 kuna, sa kamatom naplativom od dana kada je odluka o eksproprijaciji postala pravosnažna. Lokalni gradski organ je izjavio žalbu na ovu odluku, koja je prvo proglašena nedopuštenom, ali je potom proglašena dopuštenom. Ministarstvo pravde je 1998. godine preinačilo odluku Ureda za imovinsko-pravne poslove i podnosiocima predstavke odredilo nižu naknadu. Na tu su odluku žalbu izjavili i gradski organ i podnosioci predstavke.

Upravni sud je 1999. godine ukinuo odluku Ministarstva i naložio ponavljanje postupka. Ministarstvo je potom ukinulo odluku Ureda za imovinsko-pravne poslove iz 1997. godine, zauzevši stav da je iznos naknade trebalo da bude obračunat u skladu sa trenutnim cenama imovine. Ured za imovinsko-pravne poslove je zatražio mišljenje veštaka o vrednosti ekspropisane imovine i održalo ročište. Ured je 2000. usvojio odluku o dodeli naknade u iznosu od 197.000 kuna podnosiocima predstavke. Međutim, Ministarstvo je i ovu od-

luku ukinulo, a Ured je u odluci usvojenoj 2001. podnosiocima predstavke dosudio naknadu u iznosu od 209.000 kuna. Ministarstvo je i ovu odluku ukinulo, zauzevši stav da visina dodeljene naknade nije tačna. Ured za imovinsko-pravne poslove je 2004. usvojio novu odluku o dodeli naknade od 209.000 kuna podnosiocima predstavke, ali je Ministarstvo ukinulo i nju. Postupak pred prvostepenim organom i dalje je bio u toku u vreme kada je Evropski sud za ljudska prava izrekao presudu u ovom predmetu. Podnosioci predstavke su 2002. godine Ustavnom sudu podneli predlog za ocenu ustavnosti pojedinih odredbi Zakona o eksproprijaciji iz 1994. godine. I ovaj je postupak bio u toku u vreme kada je Evropski sud za ljudska prava izrekao presudu u ovom predmetu.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavke su se žalili na povredu člana 1 Protokola br. 1 uz Evropsku konvenciju za ljudska prava (kojim se jemči zaštita imovine) i člana 13 Konvencije (kojim se jemči pravo na delotvorno pravno sredstvo) zbog kontinuiranog propusta domaćih organa da odrede iznos naknade koju im je potrebno isplatiti i zbog nepostojanja delotvornog pravnog leka pomoću kojeg bi izdejstvovali pravosnažnu odluku o dodeli naknade.

Dopuštenost

Sud je odbio argument države da je pritužba nedopuštena *ratione temporis*, iako je do eksproprijacije imovine podnosilaca predstavke došlo još 1976. godine, pre nego što je Hrvatska ratifikovala Konvenciju, budući da je reč o kontinuiranoj povredi koja traje i nakon što je Hrvatska ratifikovala Konvenciju 1997. godine. Hrvatska država je, pored toga, tvrdila da podnosioci predstavke nisu iscrpli domaće pravne lekove pre nego što su predstavku podneli Sudu. Iako je Sud ranije konstatovao da je ustavna tužba delotvoran pravni lek kada je reč o dužini sudskog postupka u Hrvatskoj, u ovom je predmetu

primetio da Ustavni sud nije usvojio nijednu odluku o dužini upravnog postupka, te da se ustavna tužba ne može smatrati delotvornim pravnim lekom kada je reč o podnosiocima predstavke, pa je stoga njihova pritužba dopuštena.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je prvo naveo da neki podnosilac predstavke može da se žali na povredu člana 1 Protokola br. 1 samo u pogledu sopstvene imovine. Ova imovina može obuhvatati ili postojeće vlasništvo ili imovinu. Pravo na naknadu, koje predstavlja vlasnički interes, može se smatrati imovinom samo ako je u dovoljnoj meri zasnovano na nacionalnom pravu. Sud je primetio da podnosioci predstavke, shodno Zakonu o eksproprijaciji iz 1994. godine, imaju jasno određeno pravo na naknadu propisano domaćim pravom. Stoga je sigurno da podnosioci predstavke imaju pravo na naknadu u iznosu tržišne vrednosti njihove imovine, te da se to pravo može smatrati imovinom u smislu člana 1 Protokola br. 1.

Pritužba u ovom predmetu nije se odnosila na samu eksproprijaciju, već na kontinuirani propust domaćih organa da isplate naknadu. Stoga se zadiranje ne može okvalifikovati kao lišenje imovine, već potpada pod prvu rečenicu stava 1 člana 1 Protokola br. 1, koja glasi: „*Svako fizičko i pravno lice ima pravo na neometano uživanje svoje imovine.*“ Sud je stoga morao da utvrdi da li je ostvarena pravična ravnoteža između zahteva javnog interesa zajednice i zahteva zaštite prava podnosioca predstavke. U ovom je predmetu to značilo da treba utvrditi da li je podnosiocima predstavke nametnut prekomerni teret zbog vremena koje je domaćim organima bilo potrebno da odrede naknadu za eksproprijaciju i da im je isplate.

Sud je konstatovao da, iako države imaju široko polje slobodne procene da utvrde šta je u javnom interesu, naročito u kontekstu nacionalizacije ili eksproprijacije, ostvarivanje te slobodne procene podleže preispitivanju Suda. Sud je primetio da postoje jasna zakon-

ska pravila kojima se uređuje obračun naknade i da je kašnjenje u obračunu u najvećoj meri prouzrokovano nečinjenjem organa. Sud je konstatovao da su dodatna kašnjenja bila prouzrokovana sukcesivnim nalogima o ponavljanju postupka i da ponavljanje tih naloga ukazuje na manjkavost u hrvatskom procesnom sistemu. Sud je u zaključku izjavio da država nije predočila nikakve dokaze kojima bi opravdala propust domaćih organa da podnosiocima predstavke odrede i isplate naknadu.

Budući da je taj propust doveo do zadiranja u prava podnositelaca predstavke na imovinu, njima je nametnut prekomerni teret i došlo je do povrede člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju.

Član 13

Sud je konstatovao da u vreme kada su podnosioci predstavke podneli predstavku Sudu shodno domaćem pravu nije postojao pravni lek koji bi im omogućio da izdejstvuju odluku o iznosu njihove naknade, te da je prekršen član 13 Konvencije.

Član 41

Sud je u presudi koju je izrekao 2008. godine Hrvatskoj naložio da podnosiocima predstavke zajedno isplati 11.000 evra na ime materijalne štete, svakom od njih po 4.000 evra na ime nematerijalne štete i oboma 1.630 evra na ime sudskih troškova i izdataka.

PRESUDE U PREDMETIMA VESELINSKI I ĐIDROVSKI PROTIV BIVŠE JUGOSLOVENSKE REPUBLIKE MAKEDONIJE

24. februar 2005.
(predstavke br. 45658/99 i 46447/99)

1. Osnovne činjenice

Dimitar Veselinski je rođen 1924, a Dimitrije Đidrovski 1923. godine. Obojica žive u Skoplju. Oni su penzionisani oficiri bivše JNA (Jugoslovenske narodne armije).

Kao bivši oficiri u JNA imali su pravo, prema saveznom zakonu donetom 1990. godine, da otkupe svoje stanove po ceni umanje za svotu njihovih doprinosa kao aktivnih oficira fondu za izgradnju vojnih stanova. Ovaj zakon je ostao na snazi nakon proglašenja nezavisnosti BJRM i 1992. i 1994. godine usvojene su odluke za primenu zakona.

Oba podnosioca predstavki su neuspešno zahtevala da otkupe svoje stanove po umanjenoj ceni predviđenoj prvobitnim saveznim zakonom, g. Veselinski 1992, a g. Đidrovski između 1992. i 1994. godine. Obojica su pokrenula sudske postupke i dobila odluke u svoju korist, prvo od Opštinskog suda u Skoplju, a zatim od drugostepenog suda u Skoplju. Oba podnosioca su kasnije otkupila svoje stanove po umanjenoj ceni, kako je predviđeno prvobitnim zakonom.

Nakon što su podnosioci predstavki okončali kupovinu svojih stanova, Ustavni sud je 1996. godine ukinuo relevantni zakon, ali bez retroaktivnog dejstva.

Kasnije, međutim, Vrhovni sud je u odvojenim odlukama zaključio da nijedan podnosilac predstavke nije imao pravo da otkupi imovinu

koja je u pitanju po umanjenoj ceni. Relevantne presude su dostavljene podnosiocima predstavki, ali Vlada BJRM nije preduzela korake za njihovo sprovođenje. Oba podnosioca predstavki su i dalje u stanovima.

2. Odluka Suda

Podnosioci predstavki su tvrdili da su bili žrtve povrede člana 1 Protokola br. 1.

Član 1 Protokola br. 1

Kada je 1996. godine Ustavni sud ukinuo relevantni savezni zakon, on je to učinio bez povratnog dejstva, čime je posredno potvrdio sve otkupe stanova po povlašćenim cenama okončane pre njegove odluke, uključujući stoga i otkup stanova podnosilaca predstavki.

U tim okolnostima, uzimajući u obzir prethodne doprinose podnosioca predstavki vojnom fondu za izgradnju stanova i zakon na snazi u to vreme, Sud je zaključio da se može smatrati da su podnosioci predstavki imali „opravdano očekivanje“ da će biti u mogućnosti da otkupe svoje stanove po umanjenoj ceni. Prema sudskoj praksi Evropskog suda, takvo „opravdano očekivanje“ može uživati zaštitu člana 1 Protokola br. 1.

Vrhovni sud je kasnije zaključio da podnosioci predstavki nisu imali pravo da otkupe svoje stanove po umanjenoj ceni. Iako Evropski sud ima samo ograničena ovlašćenja da razmatra tvrdnje o pogrešnom utvrđivanju činjeničnog stanja ili pogrešnoj primeni prava od strane domaćih sudova, on je zaključio da Vrhovni sud u svojoj odluci nije, bez ikakvog objašnjenja, uzeo u obzir prethodno postojeći pravni stav i praksu.

Kao posledica te odluke, olakšavajući uslov u pogledu otkupa stanova podnosilaca predstavki je, kako izgleda, poništen i oni su bili

podložni zahtevu da plate dalje svote novca. Ovo se može smatrati neopravdanim mešanjem u mirno uživanje imovine i stoga je došlo do povrede člana 1 Protokola br. 1.

Član 41

Evropski sud je zaključio da je utvrđivanje povrede Konvencije predstavljalo dovoljnu pravičnu nadoknadu za pretrpljenu štetu. Pošto podnosioci predstavki nisu podneli dokaze o troškovima, Sud je odbacio njihove zahteve za nadoknadu troškova postupka.

3. Komentar

Sud je smatrao da se, kako su podnosioci predstavki sada vlasnici stanova koje su kupili po sniženoj ceni, njihova žalba odnosi na opasnost da se od njih može zahtevati da nadoknade razliku. On je zaključio da imaju „*opravdano očekivanje*“, koje se smatra „*imovinom*“ za potrebe člana 1 Protokola br. 1, da ih kupe po umanjenoj ceni i da mogućnost da se od njih zahteva da plate dodatne svote novca predstavlja povredu prava na mirno uživanje imovine.

Iako je BJRM ratifikovala Evropsku konvenciju o ljudskim pravima 1997. godine, ova dva slučaja su tek druga i treća presuda donesena protiv te zemlje. Prvi slučaj, *Solakov protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije* (31. oktobar 2001), odnosi se na mogućnost da se unakrsno ispituju svedoci prema članu 6 Konvencije, pravu na pravično suđenje.

PRESUDA VELIKOG VEĆA U PREDMETU VISTIŃŠ I PEREPJOLKINS PROTIV LETONIJE

25. oktobar 2012 (meritum)

25. mart 2014 (pravično zadovoljenje)

(predstavka br. 71243/01)

1. Osnovne činjenice

Podnosioci predstavke, Janis VistiŃš i Genadijs Perepjolkins, letonski su državljani koji žive u Rigi. Oni su u skladu sa ugovorima o poklonima potpisanim 1994. stekli pet parcela na ostrvu KundziŃsala. Na tom se ostrvu nalaze lučki objekti i on predstavlja deo grada Rige, sa kojim je fizički povezan. Podnosioci predstavke su poklone dobili u zamenu za određene lične usluge koje su pružili poklonodavcima.

Imovina podnosilaca predstavke je ekspropisana tokom devedesetih godina 20. veka radi proširenja Slobodne luke Rige. Vlada je naložila eksproprijaciju sveg zemljišta o kojem je reč u korist države. Ovu je meru oktobra 1997. potvrdio Parlament, koji je usvojio poseban zakon u tu svrhu. Centar za vrednovanje nepokretnosti državnog Zemljišnog organa je januara 1996. potvrdio da katastarska vrednost zemljišta g. VistiŃša iznosi 900.000 evra, a da katastarska vrednost raznih parcela g. Perepjolkinsa iznosi 5.010.000 evra. Prilikom obračuna iznosa naknade podnosiocima predstavke, država se pozvala na Opšti zakon o eksproprijaciji iz 1923. godine. Članom 2 tog zakona ograničava se iznos naknade za eksproprijaciju nepokretnosti za potrebe javnog interesa na katastarsku vrednost zemljišta određenu jula 1940. pomnoženu sa koeficijentom konverzije. Centar je 12. juna 1997. izdao dve potvrde, u kojima je naveo da će g. VistiŃš dobiti oko 850 evra za svoju parcelu, a g. Perepjolkins oko 13.500 evra za sve svoje parcele.

Regionalni sud u Rigi je marta 2000. odbacio tužbu podnosilaca predstavke protiv Ministarstva saobraćaja. Podnosioci predstavke su

zahtevali poništenje uknjiženja vlasništva države u katastru i ponovnu registraciju njihovog vlasništva nad zemljištem o kojem je reč u zemljišnim knjigama. Istakli su da nisu zadovoljni iznosima isplaćenim na ime naknade i da su lišeni prava da te iznose osporavaju pred sudom. Žalbe koje su podnosioci predstavke kasnije podnosili bile su odbačene.

2. Odluka Suda

Pozvavši se, konkretno, na iznos naknade koju su dobili, podnosioci predstavke su tvrdili da je eksproprijacija koja im je nametnuta predstavljala nesrazmeran i preteran teret i predstavljala povredu člana 1 Protokola br. 1. U vezi sa njihovim zahtevom za pravično zadovoljenje iz člana 41, podnosioci predstavke su zahtevali iznose jednake punoj vrednosti njihovih parcela utvrđene radi plaćanja poreza na zemljište u vreme njihove eksproprijacije, kao i naknadu izmakle dobiti koju su pretrpeli jer više nisu mogli da ubiraju zakupninu. Takođe su zahtevali naknadu troškova.

Član 1 Protokola br. 1

Procena vrednosti zemljišta vršena je u tri navrata. Sud je smatrao da je odluka letonskih organa da ne isplate punu tržišnu cenu ekspropisane imovine bila opravdana i da bi mnogo niži iznosi bili dovoljni za ispunjenje zahteva iz člana 1 Protokola br. 1. Bez obzira na to, po mišljenju Suda, izuzetna nesrazmernost između zvanične katastarske vrednosti zemljišta i naknada koje su podnosioci predstavke dobili bila je „skoro jednaka potpunom odsustvu naknade“. Po mišljenju Suda, nesrazmerno visoka naknada iznosa zaostalog zaku-pa isplaćena podnosiocima predstavke potvrđuje da je ta naknada za eksproprijaciju bila nerazumno niska.

Država nije dokazala da legitimni cilj na koji se pozivala, konkretno – na optimizaciju upravljanja infrastrukturom luke u opštem kon-

tekstu državne ekonomske politike, nije mogao da bude ostvaren manje drastičnim merama od eksproprijacije za koju su isplaćivani čisto simbolični iznosi. Sud je, pored toga, odbacio argument države da je eksproprijacija sprovedena u posebnom istorijskom kontekstu. Zauzeo je stav da se od zakonodavca ipak moglo očekivati da poštuje načelo pravne izvesnosti i da se uzdržava od nametanja preteranog tereta pojedincima, s obzirom na to da je dosta vremena prošlo od okončanja istorijskih turbulencija do događaja o kojima je reč.

Sud je zaključio da su vlasti mogle da obračunaju naknadu na osnovu katastarske vrednosti zemljišta na dan kada su podnosioci predstavke zapravo izgubili vlasništvo nad njim, a ne na osnovu katastarske vrednosti iz 1940. Sud je konstatovao da je država izašla iz okvira polja slobodne procene i da je eksproprijacijom podnosiocima predstavke nametnut nesrazmeran i preteran teret, koji je poremetio „pravičnu ravnotežu“ koja se mora uspostaviti između zaštite imovine i potreba opšteg interesa. Stoga je zaključio da je prekršen član 1 Protokola br. 1.

Član 41 (naknada dosuđena u odvojenoj presudi izrečenoj 24. marta 2014)

Veliko veće je u svojoj presudi o meritumu zauzelo stav da nije spremno za odlučivanje o pitanju primene člana 41 Konvencije i odložio je odlučivanje o tom celom pitanju. Veliko veće je u svojoj presudi o meritumu takođe napomenulo da je odluka letonskih organa da isplate mnogo nižu naknadu od pune tržišne cene koja bi bila dovoljna za ispunjenje zahteva iz člana 1 Protokola br. 1 bila opravdana iz tri razloga. Prvo, zato što se stvarna tržišna vrednost zemljišta nije mogla objektivno utvrditi, pogotovu zbog ekskluzivnog prava kupovine u korist države i lokalnih vlasti uvedenog Zakonom o lukama. Drugo, jer je zemljište o kojem je reč po zakonu podlegalo službenosti u korist luke. Konačno, jer podnosioci predstavke nisu uložili u razvoj svog zemljišta i nisu plaćali nikakav porez na zemljište.

Sud je u svojoj presudi o meritumu ostavio otvorenim pitanje formalne zakonitosti eksproprijacije. Nije utvrdio da je eksproprijacija suprotna načelu zakonitosti, ali je utvrdio povredu člana 1 Protokola br. 1 zbog neopravdane nesrazmere zvanične vrednosti zemljišta utvrđene radi plaćanja poreza na zemljište i naknade isplaćene podnosiocima predstavke. Stoga je obeštećenje koje je država trebalo da isplati bilo ograničeno na isplatu odgovarajuće naknade koja je trebalo da bude dodeljena u vreme eksproprijacije.

Sud je dodelio 339.391,98 evra prvom podnosiocu predstavke, a 871.271,12 evra drugom podnosiocu predstavke na ime materijalne štete. Obojici podnosilaca predstavke dodelio je 3.000 evra na ime nematerijalne štete i 1.500 evra na ime troškova i izdataka.

PRESUDA U PREDMETU VUKOVIĆ PROTIV HRVATSKE

15. novembar 2018.
(predstavka br. 47880/14)

1. Osnovne činjenice

Podnosilac predstavke, g. Miroslav Vuković, hrvatski je državljanin rođen 1953. godine.

U julu 2000. godine policija je privremeno zaplenila vozilo podnosioca predstavke, pod sumnjom da je ukradeno. Istog meseca policija je potvrdila da je identifikacioni broj vozila bio ispravan. Vozilo je imalo kanadske registarske tablice, pa je stoga policija zatražila od kanadskog biroa Interpola da proveri da li tamošnja policija traži to vozilo. U martu 2002. godine policija je podnela zahtev kanadskom birou Interpola da ubrza rešavanje njenog zahteva za informacije, ali kanadski biro Interpola nije odgovorio na taj zahtev.

U maju 2002. godine Opštinsko državno tužilaštvo u Zagrebu naložilo je da se automobil vrati podnosiocu predstavke.

U julu 2003. godine podnosilac predstavke je podneo tužbu za naknadu štete protiv države pred Opštinskim sudom u Zagrebu. On je tražio naknadu štete zbog toga što mu je, kako je naveo, automobil vraćen u lošem stanju, jer nije bio pravilno čuvan i jer je njegova vrednost, u svakom slučaju, bila umanjena tokom dve godine, koliko je policija držala vozilo.

Opštinski sud u Zagrebu odbio je tužbu podnosioca predstavke i tu odluku Opštinskog suda potvrdio je u junu 2009. Županijski sud u Zagrebu. Sudovi su ocenili da je privremeno oduzimanje automobila

podnosioca predstavke bilo zakonito i da stoga država ne može biti odgovorna za štetu. Podnosilac predstavke je istovremeno podneo vanrednu reviziju Vrhovnom sudu Republike Hrvatske i ustavnu žalbu Ustavnom sudu Republike Hrvatske (prema hrvatskom Ustavu, to je ustavna tužba – prim. prev.). I vanredna revizija i ustavna tužba su odbijene.

2. Odluka Suda

Podnosilac predstavke se obratio Evropskom sudu zbog štete koju je pretrpeo jer je njegov automobil dugo zadržan i pritom čuvan u neadekvatnim uslovima, kao i činjenice da su domaći sudovi odbili da mu dosude odštetu. Takođe se u predavci žalio na povredu njegovog prava na pravično suđenje, koje je zajemčeno članom 6 Konvencije.

Član 1 Protokola br. 1

Sud je prvo konstatovao da zaplena i privremeno zadržavanje putničkog automobila podnosioca predstavlja mešanje u njegovo pravo na neometano uživanje svoje imovine. To mešanje je, međutim, predstavljalo „regulisanje korišćenja imovine” u smislu drugog stava člana 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju. Stoga je Sud prihvatio da je mešanje bilo zakonito, jer je bilo zasnovano na Zakonu o krivičnom postupku i jer se njime težilo legitimnom cilju – konkretno – očuvanju predmeta koji bi mogli biti iskorišćeni kao dokaz u krivičnom postupku.

Kada je reč o srazmernosti mere, Evropski sud je uočio da, iako je oduzimanje vozila podnosioca predstavke spadalo u dopušteno unutrašnje polje slobodne procene shodno članu 1 Protokola br. 1, ono je takođe sa sobom nosilo i rizik od nametanja preteranog tereta podnosiocu predstavke u smislu njegove mogućnosti da raspolaže sopstvenom imovinom. Stoga su vlasti bile dužne da obezbede određena procesna jemstva kako bi se osiguralo da njihovi postupci

ne budu proizvoljni i nepredvidljivi i na taj način utiču na vlasnička prava podnosioca predstavke. Osim toga, Sud je konstatovao da, iako svako oduzimanje imovine ima za posledicu nastanak štete, ta stvarno pretrpljena šteta nikako ne bi smela da bude veća od one koja je neizbežna, kako bi sve bilo u skladu sa članom 1 Protokola br. 1. Zbog toga bi, u slučaju da vlasti zaplene ili oduzmu imovinu kao fizički dokaz, morala da postoji zakonska mogućnost u unutrašnjem pravu da se pokrene postupak protiv države za naknadu štete.

Vrativši se potom na razmatranje konkretnih okolnosti ovog slučaja, Evropski sud je primetio da je vozilo podnosioca predstavke bilo oduzeto u kontekstu krivične istrage protiv nepoznatog počinioca, a oduzimanje je izvršeno u nameri da se utvrdi da li je to vozilo ukradeno. Nalog za oduzimanje vozila izdat je u skladu sa članom 218 stavom 5 Zakona o kaznenom postupku Republike Hrvatske, koji je bio primenljiv bez obzira na to da li su predmeti koji se oduzimaju u vlasništvu počinioca dela ili u vlasništvu trećeg lica, kao i bez obzira na ponašanje trećeg lica ili njegovu eventualnu povezanost s predmetnim krivičnim delom.

Sud je konstatovao da su vlasti zadržale vozilo podnosioca predstavke gotovo dve godine i ustanovio da je, iako je vozilo tako dugo zadržano prvenstveno zbog toga što kanadske vlasti nisu reagovala na zahtev za saradnju, odgovornost za toliko kašnjenje snosila hrvatska država. Osim toga, Sud je ukazao i na to da domaći sudovi u parničnom postupku nisu uzeli u obzir srazmernost preduzete mere, te da se njihova procena odnosila isključivo na pitanja zakonitosti oduzimanja i zadržavanja vozila.

Iz svih tih razloga, Sud je zaključio da su domaći sudovi propustili da ispituju srazmernost sporne mere i njene posledice po vlasnička prava podnosioca predstavke. Samim tim, nije bio zadovoljen zahtev za uspostavljanje „pravične ravnoteže“, koji je inherentan članu 1 Protokola br. 1 uz Konvenciju, pa je time prekršeno pravo po Konvenciji.

Član 6

Evropski sud je zaključio da je ispitao sva glavna pravna pitanja pokrenuta u predmetnoj predstavi, te da stoga nema potrebe da donosi zasebnu sudsku odluku o ostalim prigovorima koji su navedeni u predstavi.

Član 41

Hrvatskoj je naloženo da podnosiocu predstavke isplati iznos od 5.000 evra na ime pretrpljene nematerijalne štete i 6.100 evra na ime sudskih i ostalih troškova.

Izrada ove publikacije finansirana je iz sredstava zajedničkog programa Evropske unije i Savjeta Evrope, kao i Britanske ambasade u Podgorici. Mišljenja i stavovi izraženi u publikaciji ne predstavljaju nužno zvanični stav Evropske unije.

Savjet Evrope je vodeća organizacija za ljudska prava na kontinentu. Obuhvata 47 država, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Savjeta Evrope potpisale su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum čiji je cilj zaštita ljudskih prava, demokratije i vladavine prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda primjenu Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Zemlje članice Evropske unije odlučile su da udruže svoja znanja, resurse i sudbine. Zajedno su izgradile zonu stabilnosti, demokratije i održivog razvoja, zadržavajući kulturnu raznolikost, toleranciju i individualne slobode. Evropska unija poklanja posebnu pažnju razmjeni postignuća i vrijednosti sa zemljama i narodima izvan svojih granica.

www.europa.eu

Finansirano
od strane Evropske unije i
Savjeta Evrope

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implementirano
od strane Savjeta Evrope

The AIRE Centre
Advice on Individual Rights in Europe

British Embassy
Podgorica